

**NY NORSK ALDERSPENSJON – EN FREMSTILLING
OG VURDERING, SAMT SAMMENLIGNING MED
AUSTRALSK ALDERSPENSJON OG
TRYGDEAVTALEN MELLOM NORGE OG AUSTRALIA**

Kandidatnummer: 599

Leveringsfrist: 25.11.2009

Til sammen 17994 ord

21.11.2009

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Problemstillinger og plan for framstillingen	1
1.2	Kilder og metoder	2
1.3	Kort om norsk alderspensjons historie	3
<u>2</u>	<u>HOVEDTREKK I GAMMEL NORSK ALDERSPENSJON I FOLKETRYGDEN</u>	<u>4</u>
2.1	Pensjonsalder	4
2.2	Grunnpensjon	5
2.3	Tilleggspensjon	6
2.4	Sært tillegg	8
2.5	Minstepensjon	9
2.6	Forsørgingstillegg	9
2.7	Reduksjon ved opphold i institusjon	10
2.8	Eksport	11
<u>3</u>	<u>NY NORSK ALDERSPENSJON I FOLKETRYGDEN</u>	<u>12</u>
3.1	Bakgrunn og mål	12
3.2	Innledning	13
3.3	Inntektspensjon	13
3.3.1	Hovedprinsippene	13

3.3.2	Pensjonsgivende inntekt	15
3.3.3	Avtjening av førstegangstjeneste	16
3.3.4	Dagpengemottakere	16
3.3.5	Omsorgsarbeid	16
3.4	Garantipensjon	18
3.4.1	Innledning	18
3.4.2	Satser	18
3.4.3	Trygdetid	19
3.4.4	Beholdning	21
3.5	Levealdersjustering og nøytralt uttak	22
3.5.1	Delingstall	22
3.6	Fleksibelt uttak fra 62 år	25
3.6.1	Innledning	25
3.6.2	Delvis uttak	26
3.6.3	Vilkår for uttak før 67 år	27
3.6.4	Opptjening etter uttak	28
3.7	Regulering	30
4	<u>KOMBINASJONEN AV GAMMEL OG NY NORSK ALDERSPENSJON I FOLKETRYGDEN</u>	<u>32</u>
4.1	Innledning	32
4.2	Tilpasning i gammel alderspensjon	34
4.2.1	Innledning	34
4.2.2	Minste pensjonsnivå	35
4.2.3	Pensjonstillegg	35
4.2.4	Basispensjon	35
4.2.5	Forholdstall	36
4.2.6	Innfasing av levealdersjustering	37
4.3	Innfasing av ny alderspensjon	38
4.3.1	Innledning	38

4.3.2	Pensjonsberegning for årskullene 1954 til 1962	38
4.3.3	Omregning til pensjonsbeholdning	40
4.3.4	Pensjonsopptjening med tilbakevirkende kraft	41
4.3.5	Garantitillegg	42
4.4	Informasjon og veiledning	43
<u>5</u>	<u>ALDERSPENSJONSSYSTEMET I AUSTRALIA</u>	<u>44</u>
5.1	Innledning	44
5.2	Pensjonsalder	44
5.3	Krav til botid	45
5.4	Behovsprøvd ytelse	46
5.5	Sivilstand	47
5.6	Maksimal utbetaling	48
5.7	Inntekts- og formuesprøving	50
5.7.1	Innledning	50
5.7.2	Inntektsprøving	50
5.7.3	Formuesprøving	51
5.7.4	Hard økonomisk motgang	52
5.7.5	Blinde personer	53
5.8	Regulering	53
5.9	Eksport	54
5.10	Hovedtrekk i australsk pensjonsgaranti	55
<u>6</u>	<u>TRYGDEAVTALEN MELLOM NORGE OG AUSTRALIA</u>	<u>58</u>
6.1	Innledning	58

6.2	Likebehandlingsprinsippet	59
6.3	Sammenleggingsprinsippet	60
6.4	Pro rata temporis-prinsippet	62
6.5	Eksportabilitetsprinsippet	65
<u>7</u>	<u>AVSLUTTENDE BEMERKNINGER</u>	<u>66</u>
<u>8</u>	<u>LOV- OG FORARBEIDSREGISTER</u>	<u>A</u>
<u>9</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>B</u>

1 Innledning

1.1 Problemstillinger og plan for framstillingen

Tema for denne avhandlingen er den norske folketrygdens alderspensjon, alderspensjonssystemet i Australia og trygdeavtalen mellom Norge og Australia. Jeg har lenge fattet interesse for trygderett og ønsket å skrive avhandling om dette fordi det nye norske alderspensjonssystemet er meget aktuelt nå og opptar mange. På grunn av opphold i Australia under skrivearbeidet ønsket jeg et innblikk i det australske alderspensjonssystemet i tillegg. Ved å behandle pensjonsforholdet mellom Norge og Australia henger denne avhandlingen sammen på en relevant måte.

Problemstillingene er hvordan ny norsk alderspensjon vil endre og ha innflytelse på det norske alderspensjonssystemet fremover, hvordan den australske alderspensjonen er sammenlignet med norsk alderspensjon og hvordan trygdeavtalen mellom Norge og Australia får betydning for utmåling og utbetaling av pensjon for personer som har flyttet mellom de to landene.

I denne avhandlingen gjør jeg først en fremstilling og vurdering av det norske alderspensjonssystemet i folketrygden. Det gjøres rede for hovedtrekkene i gammel norsk alderspensjon i punkt 2. Ny norsk alderspensjon behandler jeg deretter i punkt 3.

Kombinasjonen av nytt og gammelt alderspensjonssystem, som vil foreligge i lang tid fremover, behandler jeg i punkt 4. Oppgaven avgrenses mot tilpasninger i folketrygdlovens øvrige regelverk og andre lover. Dernest behandler jeg alderspensjonssystemet i Australia, og sammenligner med det norske, i punkt 5. Trygdeavtalen mellom Norge og Australia vedrørende alderspensjon blir gjennomgått i punkt 6. Oppgaven avgrenses mot andre forhold som reguleres av trygdeavtalen. Til sist, i punkt 7, gjør jeg noen avsluttende bemerkninger.

1.2 Kilder og metoder

I denne avhandlingen anvender jeg den tradisjonelle rettskildelæren. I forhold til det norske alderspensjonssystemet er lovbaserte rettskilder av størst betydning. Folketrygdloven er den sentrale rettskilde vedrørende det gamle alderspensjonssystemet. Folketrygdloven regulerer gammel alderspensjon utførlig og detaljert, noe som gjør at lovforarbeider og andre rettskilder kommer mer i bakgrunnen. Lovens ordlyd etter en naturlig språklig forståelse er utgangspunktet ved lovtolkningen. Praksisbaserte rettskilder benytter jeg i liten grad, av den grunn at hovedtrekkene går klart fram av folketrygdloven og fordi jeg ikke går i dybden vedrørende gammel alderspensjon.

Endringsloven og lovforarbeidene, i hovedsak Innst. O. nr. 67 (2008-2009) og Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) om lov om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon), er de sentrale rettskildene vedrørende det nye alderspensjonssystemet. Praksisbaserte rettskilder benyttes ikke i denne sammenheng av den enkle grunn at det foreløpig ikke finnes praksis på området.

Vedrørende den australske alderspensjonen er også lovbaserte rettskilder av størst betydning. Social Security Act 1991 er den sentrale rettskilden. Også Centrelink benytter jeg i stor grad. Det er Australias offentlige byrå for levering av en rekke tjenester til det australske samfunnet. Centrelink har likhetstrekk med Arbeids- og velferdsforvaltningen (heretter NAV) i Norge.

Avtalen mellom Norge og Australia om trygd, samt juridisk teori, er i hovedsak rettskildene for forholdet mellom landene angående alderspensjon. Juridisk teori og andre vurderingsbaserte rettskilder, som reelle hensyn, bruker jeg i tillegg gjennom hele avhandlingen.

Under arbeidet med denne avhandlingen har min metode vært å innhente relevante rettskilder, lese, sortere og bearbeide stoffet. Jeg har deretter vurdert og sammenlignet

reglene. I tillegg har jeg kontaktet personer i Arbeids- og inkluderingsdepartementet, NAV Utland og australske departementer, samt min veileder, vedrørende konkrete spørsmål. Det har også gitt meg inspirasjon til videre arbeid, da flere av disse henviste meg til juridisk litteratur og relevante nettsider.

Arbeidet vedrørende det australske alderspensjonssystemet skapte naturlig nok større utfordringer, også metodisk. Helt i starten sendte jeg e-post til ulike juridiske fakulteter ved australske universiteter, for å finne fram til den relevante australske loven. Jeg har brukt ulike søkemotorer på Internett for å finne nettsider til offentlige australske instanser og departementer. Arbeidsmetoden vedrørende stoffet om australsk alderspensjon har naturlig nok også innebåret oversetting fra engelsk til norsk.

1.3 Kort om norsk alderspensjons historie

Arbeidet med en alderspensjonsordning for hele den norske befolkning startet på slutten av 1800-tallet. Den første loven om alderstrygd ble vedtatt i 1923. Denne loven ble aldri satt i kraft grunnet økonomiske nedgangstider som gjorde det vanskelig å få finansiert trygden. Første virksomme lov om alderstrygd ble vedtatt 16. juli 1936 og trådte i kraft 1. januar 1937. Særtrekket ved denne var at den gav en behovsprøvd ytelse.¹

Etter annen verdenskrig ble velferdsstaten utbygget. Ved ny lov om alderstrygd av 6. juli 1957, i kraft 1. januar 1959, ble behovsprøvingen opphevet og alle alderspensjonister fikk rettskrav på alderspensjon. Som følge av dette ble det innført en samordningslov som medførte at andre pensjons- og trygdeytelser som pensjonisten hadde rett til, skulle tilpasses ytelsen fra alderstrygden.²

Alderstrygden ble inkorporert i lov om folketrygd av 12. juni 1966 som trådte i kraft 1. januar 1967. Med denne ble tilleggspensjonssystemet innført. Tilleggspensjonen skulle

---

¹ Bogstad (1997) s. 789-790

² Bogstad (1997) s. 789-791

sikre at pensjonistens inntekt som yrkesaktiv kunne avspeiles i størrelsen på utbetaling av pensjonen.³ Grunnbeløpet ble også innført og alderspensjonen ble regulert i takt med dette, slik at pensjonistene fikk del i velstandsutviklingen.

Ny lov om folketrygd av 28. februar 1997 (heretter ftl.), i kraft 1. mai 1997, var først og fremst en lovteknisk forbedring og innebar lite nytt. Den regulerer gammel alderspensjon i kapittel 19. Ny alderspensjon, i kraft fra 1. januar 2010, reguleres i et nytt kapittel 20.

2 Hovedtrekk i gammel norsk alderspensjon i folketrygden

2.1 Pensjonsalder

For å få rett til pensjon etter det gamle alderspensjonssystemet må en ha fylt 67 år. Det er en høy alminnelig pensjonsalder, men Norge er også blant de land i verden som har høyest levealder. En kan opptjene pensjonspoeng og trygdetid til og med det året en fyller 69 år, og dermed få større alderspensjon fra fylte 70 år. Se punkt 2.2 om trygdetid og punkt 2.3 om pensjonspoeng. Pensjonen for aldersgruppen 69 til 70 år skal ikke komme i tillegg til arbeidsinntekten, men i stedet for den. Derfor må de som er mellom 69 og 70 år, vanligvis trappe ned sitt inntektsgivende arbeid for å kunne ta ut alderspensjon. Etter fylte 70 år får alle rett til alderspensjon, selv om de fortsatt er i inntektsgivende arbeid.⁴

---

³ Bogstad (1997) s. 789-791

⁴ Kjønstad (2009) s. 138-139

2.2 Grunnpensjon

I gammel alderspensjon er den ene hovedkomponenten grunnpensjon. Grunnpensjonen skal sikre et eksistensminimum og fremme inntektsutjevning. Størrelsen er ikke avhengig av tidligere inntekt.⁵

Grunnpensjon fastsettes på grunnlag av trygdetid, jf. ftl. § 3-2 første ledd. Trygdetid er i hovedsak tiden en har vært medlem i folketrygden etter fylte 16 år til og med det året en fylte 66 år, jf. ftl. § 3-5 annet ledd. Medlem i folketrygden er i hovedsak personer som er bosatt i Norge, jf. ftl. § 2-1 første ledd. Etter ftl. § 3-2 annet ledd kreves det tre års trygdetid for rett til grunnpensjon. For rett til full grunnpensjon kreves 40 års trygdetid. Ved mindre enn dette reduseres grunnpensjonen tilsvarende.

En flyktning som er medlem i folketrygden, får full grunnpensjon uten hensyn til bestemmelsene om trygdetid, jf. ftl. § 3-2 sjette ledd. Det forutsettes vanligvis at utlendinger har opparbeidet seg pensjonsrettigheter i utenlandske pensjons- eller forsikringsordninger i den tiden de ikke har vært medlemmer i den norske folketrygden.⁶ Unntaket for flyktninger er begrunnet i at de nesten aldri vil kunne få andre pensjons- eller forsikringsordninger.

Full grunnpensjon utgjør 100 % av grunnbeløpet, jf. ftl. § 3-2 tredje ledd. Etter ftl. § 1-4 første ledd er grunnbeløpet en beregningsfaktor som har betydning for retten til ytelser og for størrelsen på ytelser etter folketrygdloven. Per 1. mai 2009 er grunnbeløpet 72 881 kroner.⁷

I følge ftl. § 3-2 fjerde ledd utgjør grunnpensjonen 85 % av grunnbeløpet dersom pensjonisten lever sammen med en ektefelle som får foreløpig uførepensjon, uførepensjon, alderspensjon, avtalefestet pensjon eller har en årsinntekt over to ganger grunnbeløpet.

---

⁵ Kjønstad (2009) s. 140

⁶ Kjønstad (2009) s. 141

⁷ Arbeids- og velferdsetaten (2009)

Bakgrunnen for dette er at fellesdrift av hjem gir innsparinger.⁸ Hvis ektefellene ikke lever sammen, skjer det ingen reduksjon i grunnpensjonen. Etter ftl. § 1-5 likestilles partnerskap med ekteskap. Samboerpar likestilles hvis de har felles barn eller tidligere har vært gift med hverandre. I tillegg sier ftl. § 3-2 femte ledd at reduksjon i grunnpensjonen også skal gjelde for samboerpar som har levd sammen tolv av de siste atten månedene.

2.3 Tilleggspensjon

Den gamle alderspensjonens andre hovedkomponent er tilleggspensjon. Tilleggspensjonen er avhengig av tidligere inntekt. Den sikrer at en ved overgangen fra å være yrkesaktiv til å bli pensjonist, stort sett kan beholde tilvandt levestandard. Ulikheter i inntekt i yrkesaktiv alder blir således videreført inn i tilværelsen som pensjonist.⁹

Etter ftl. § 3-8 annet ledd kreves det tre poengår for rett til tilleggspensjon. Poengår er et kalenderår en opptjener pensjonspoeng i eller blir godskrevet pensjonspoeng for, jf. ftl. § 3-10. Full tilleggspensjon ytes til den som har minst 40 poengår. Ved færre poengår, blir tilleggspensjonen redusert tilsvarende.

Tilleggspensjonen er avhengig av pensjonspoengene vedkommende har opptjent. Disse poengene blir beregnet ved at den del av den pensjongivende årsinntekten som overstiger grunnbeløpet, divideres med grunnbeløpet, jf. ftl. § 3-13 annet ledd. Som pensjongivende inntekt regnes blant annet fordel vunnet ved arbeid, som for eksempel lønn, og diverse ytelser som trer i stedet for arbeidsinntekt, jf. skatteloven § 12-2, jf. ftl. § 3-15 første ledd. Det gjennomsnittlige grunnbeløpet skal legges til grunn hvis grunnbeløpet er endret i løpet av kalenderåret, jf. ftl. § 3-13 tredje ledd. Grunnbeløpet endres vanligvis 1. mai hvert år. En får i gammel alderspensjon således ikke pensjonspoeng for inntekt under grunnbeløpet. Det er urimelig at de med lav inntekt ikke får mer uttelling i pensjonssystemet enn de uten inntekt.

---

⁸ Kjønsstad (2009) s. 141

⁹ Kjønsstad (2009) s. 140 og 142

Etter ftl. § 3-13 fjerde ledd skal det ved beregning av pensjonspoengene ikke regnes med høyere inntekt enn tolv ganger grunnbeløpet. Av inntekt mellom seks og tolv ganger grunnbeløpet skal bare en tredel regnes med. Dette hindrer folketrygden i å utbetale store tilleggspensjoner.

Pensjonspoeng kan godskrives uten å være opptjent på grunnlag av pensjongivende inntekt. Det gjelder i noen tilfeller ved omsorgsarbeid for barn og syke, funksjonshemmede eller eldre, jf. ftl. § 3-16.

Før en kan regne ut tilleggspensjonen, må pensjonspoengene omregnes til et sluttpoengtall. I følge ftl. § 3-12 tredje ledd blir et pensjonspoengtall fastsatt for hvert kalenderår og er summen av opptjente og godskrevne pensjonspoeng det året. Maksimalt pensjonspoengtall er 7,00. Sluttpoengtallet er gjennomsnittet av de 20 årene alderspensjonisten har høyest pensjonspoengtall, herav kalt ”besteårsregelen”. Dersom det er opptjent pensjonspoeng i mindre enn 20 år, tar en gjennomsnittet av alle pensjonspoengtallene, jf. ftl. § 3-11. Prinsippet om at en kan velge ut de 20 beste årene er til gunst for dem med varierende inntekter gjennom livet.¹⁰ De vil kunne oppnå en mye høyere alderspensjon enn dem med jevn inntjening.

Ftl. § 3-8 tredje ledd regulerer hvordan tilleggspensjonen beregnes. Grunnbeløpet blir multiplisert med sluttpoengtallet. Da kommer en fram til det gjennomsnittlige inntektsnivået som alderspensjonisten har hatt i sine yrkesaktive år. Dette er inntektsnivået over grunnbeløpet, og tidligere inntekter er blitt oppjustert i forhold til økningen i grunnbeløpet, herav kalt ”verdisikring”. Tilleggspensjon blir ytt med en viss prosent av dette inntektsnivået. For poengår til og med 1991 er pensjonsprosenten 45. For poengår fra og med 1992 er pensjonsprosenten 42.¹¹

---

¹⁰ Kjønstad (2009) s. 142

¹¹ Kjønstad (2009) s. 143

2.4 Særtilllegg

Etter ftl. § 3-3 første ledd gis det et særtilllegg til pensjonister som ikke har opparbeidet seg tilleggspensjon eller som har tilleggspensjon som er mindre enn særtillegget. Særtillegget er således en slags garantert minste tilleggspensjon.¹² Det avkortes fullt ut mot opptjent tilleggspensjon. Særtillegget fastsettes i to satser, jf. ftl. § 3-3 fjerde ledd. Ordinær sats utgjør per tidspunkt 97 % av grunnbeløpet og minstesatsen utgjør 74 % av grunnbeløpet. Ordinær sats økes til 100 % av grunnbeløpet fra 1. mai 2010.¹³

Som hovedregel ytes særtilllegg etter ordinær sats. Det gis særtilllegg etter minstesats når pensjonisten lever sammen med en ektefelle som mottar tilleggspensjon som overstiger særtillegget etter ordinær sats, jf. ftl. 3-3 femte ledd. Særtilllegg etter ordinær sats gis etter dette når pensjonisten lever alene, til ektepar der begge er minstepensjonister og når pensjonisten er gift med person som ikke mottar pensjon.¹⁴ Etter ftl. § 1-5 likestilles partnerskap med ekteskap. Samboerpar likestilles hvis de har felles barn eller tidligere har vært gift med hverandre.

Dersom pensjonisten forsørger ektefelle som er minst 60 år gammel, utgjør særtillegget to ganger ordinær sats, altså 194 % av grunnbeløpet, jf. ftl. § 3-3 sjette ledd. Det er for at disse parene ikke skal få lavere samlet pensjon enn par hvor begge er pensjonister og får hvert sitt særtilllegg.¹⁵

For å få rett til fullt særtilllegg kreves det 40 års trygdetid, jf. ftl. § 3-3 tredje ledd. Ved kortere trygdetid blir særtillegget redusert i forhold til trygdetiden. Unntak for flyktninger gjelder her som ved grunnpensjon, jf. ftl. § 3-3 syvende ledd, se punkt 2.2.

---

¹² Kjønstad (2009) s. 146

¹³ St. prp. nr. 1 (2008-2009) s. 248

¹⁴ Kjønstad (2009) s. 146

¹⁵ Kjønstad (2009) s. 146

2.5 Minstepensjon

Minstepensjon er en minstestandard som det etter loven skal være mulig å leve av i det norske samfunnet.¹⁶ Det er minste pensjonsytelse etter folketrygdloven for en pensjonist som har full trygdetid og mottar hel pensjon, jf. ftl. § 3-4.

For enslige er dette 197 % av grunnbeløpet. Det utgjør per tidspunkt 143 575,57 kroner og består av grunnpensjon 100 % av grunnbeløpet pluss særtillegg 97 % av grunnbeløpet. For ektepar der begge er minstepensjonister er minstepensjonen 182 % av grunnbeløpet per person. Det utgjør per tidspunkt 132 643,42 kroner og består av grunnpensjon 85 % av grunnbeløpet pluss særtillegg 97 % av grunnbeløpet. For person som lever sammen med ektefelle som mottar tilleggspensjon som overstiger særtillegget etter ordinær sats, er minstepensjonen 159 % av grunnbeløpet, som består av grunnpensjon 85 % av grunnbeløpet pluss særtillegg 74 % av grunnbeløpet. Det tilsvarer per tidspunkt 115 880,79 kroner.

På grunn av økningen i særtilleggets ordinære sats fra 1. mai 2010, vil minstepensjonen for enslige fra denne datoen utgjøre 200 % av grunnbeløpet.¹⁷ For minstepensjonistpar, vil minstepensjonen fra dette tidspunktet utgjøre 185 % av grunnbeløpet per person.¹⁸ For person som lever sammen med ektefelle som er pensjonist, men ikke minstepensjonist, vil minstepensjonen utgjøre uendret 159 % av grunnbeløpet.

2.6 Forsørgingstillegg

Etter ftl. § 3-24 første ledd vil en alderspensjonist som forsørger ektefelle eller samboer som vedkommende har barn med eller tidligere har vært gift med, bli gitt et ektefelletillegg på 50 % av grunnpensjonen. Det blir ikke ytt ektefelletillegg hvis ektefellen har en inntekt

---

¹⁶ Kjønstad (2009) s. 148

¹⁷ Kjønstad (2009) s. 146

¹⁸ Scharff (2009)

som er større enn folketrygdens grunnbeløp eller mottar uførepensjon, foreløpig uførepensjon, alderspensjon eller avtalefestet pensjon, jf. ftl. § 3-24 tredje ledd.

En alderspensjonist som forsørger barn under 18 år, får et barnetillegg, jf. ftl. § 3-25 første ledd. Etter ftl. § 3-25 tredje ledd blir det også gitt barnetillegg for fosterbarn som pensjonisten har forsørget de to siste årene. Barnetillegget utgjør 40 % av grunnbeløpet. Etter ftl. § 3-25 fjerde ledd kreves det at alderspensjonisten har 40 års trygdetid for rett til fullt barnetillegg. Dersom trygdetiden er kortere, blir barnetillegget tilsvarende redusert. Bare den ene av to ektefeller som er pensjonister, kan få barnetillegg, jf. ftl. § 3-25 annet ledd. Barnetillegget ytes til den av pensjonistene som får det høyeste tillegget eller den som har den daglige omsorgen for barnet. I følge ftl. § 3-25 femte ledd har ikke alderspensjonisten krav på barnetillegg hvis barnet har en inntekt som er større enn grunnbeløpet. Barnet blir da regnet som selvforsørget.

Forsørgingstilleggene er inntektsprøvd, jf. ftl. § 3-26. Alderspensjonister som har vesentlige inntekter blir ikke ansett å ha behov for forsørgingstillegg fra folketrygden.

2.7 Reduksjon ved opphold i institusjon

Personer som har rett til fri forpleining under langtidsopphold i helseinstitusjon eller fengsel under statlig eller fylkeskommunalt ansvar sparer utgifter til livsopphold, og får derfor sin alderspensjon redusert under oppholdet. Det er gjort unntak for opphold i somatiske sykehusavdelinger, jf. ftl. § 3-27 første ledd. Reduserte ytelser utgjør 25 % av grunnbeløpet og 10 % av tilleggspensjonen, men skal likevel utgjøre minst 45 % av grunnbeløpet, jf. ftl. § 3-28 første ledd.

Forsørger pensjonisten ektefelle eller barn øker forsørgingstilleggene når hovedytelsen reduseres, jf. ftl. § 3-28 annet og tredje ledd. Det er fordi det kunne blitt økonomisk trangt dersom familien hjemme skulle leve av vanlige forsørgingstillegg.¹⁹ Dersom pensjonisten

---

¹⁹ Kjønsstad (2009) s. 157

har faste og nødvendige utgifter til bolig eller annet, kan det bestemmes at pensjonen ikke skal reduseres eller at den skal reduseres mindre, jf. ftl. § 3-28 fjerde ledd.

2.8 Eksport

Det stilles som hovedregel krav til medlemskap i folketrygden for rett til alderspensjon, jf. ftl. § 19-3 første ledd. Dette gjelder imidlertid ikke for tilleggspensjon som ses på som en forsikringsytelse som en kan ta med seg dit en ønsker å bosette seg eller oppholde seg.²⁰

Grunnpensjon kan også utbetales selv om en ikke lenger er medlem i folketrygden dersom vedkommende har minst 20 års samlet botid, jf. ftl. § 19-3 annet ledd. Botid er i hovedsak tiden en har vært medlem i folketrygden etter fylte 16 år til og med det året en fylte 66 år, jf. ftl. § 3-5 annet ledd jf. femte ledd.

I følge ftl. § 19-3 annet ledd bokstav b) vil den som har rett til tilleggspensjon, i tillegg få med seg en grunnpensjon etter en trygdetid som svarer til det antall poengår tilleggspensjonen er beregnet etter. Felles for disse tilfellene hvor en kan få utbetalt alderspensjon i utlandet er at pensjonisten har hatt en særlig tilknytning til det norske samfunnet eller har bidratt til finansieringen av den norske folketrygden.²¹ Grunnpensjon kan også utbetales i utlandet etter trygdeavtale med et annet land. Se punkt 6.5 vedrørende utbetaling av alderspensjon i Australia.

---

²⁰ Kjønstad (2009) s. 158

²¹ Kjønstad (2009) s. 158

3 Ny norsk alderspensjon i folketrygden

3.1 Bakgrunn og mål

Bakgrunnen for en ny norsk alderspensjon er at det er ventet at folketrygdens utgifter til alderspensjon vil øke i årene fremover. I det lange løp vil det gamle alderspensjonssystemet ikke være opprettholdbart. Dette gjør at det er behov for et nytt pensjonssystem.

Folketrygdens utgifter vil øke på grunn av flere alderspensjonister. De store etterkrigskullene vil snart nå pensjonsalder. Levealderen i Norge øker og er forventet å fortsette å øke.²² Andelen personer som er 67 år og over i forhold til antall personer i alderen 20 til 66 år, vil kunne bli nesten fordoblet frem mot 2050. I tillegg har stadig flere opptjent betydelige tilleggspensjoner. De gjennomsnittlige alderspensjonene vil kunne øke med 17 % i forhold til lønnsnivået i samfunnet. Det vil også komme til å være færre mennesker i yrkesaktiv alder som kan bære disse utgiftene. Da folketrygdens alderspensjon ble etablert i 1967, stod det fire yrkesaktive bak hver pensjonist. Dette forholdstallet var i 2007 redusert til 2,6 og vil kunne reduseres ytterligere til 1,8 i 2050.²³

Bakgrunnen for en ny alderspensjon er i tillegg at det gamle alderspensjonssystemet har urettferdige sider og stimulerer for lite til arbeid. Det er for liten sammenheng mellom inntekt gjennom yrkeskarrieren og utbetalt pensjon, og pensjonssystemet gir til dels tilfeldige pensjonsmessige utslag. Muligheten til å gå av med pensjon før pensjonsalderen i folketrygden på 67 år, er ulikt fordelt. Store deler av dem som har vært yrkesaktive arbeidstakere omfattes av ordninger for avtalefestet pensjon og kan ta ut pensjon fra fylte 62 år. En stor gruppe har likevel ikke noe reelt tilbud om tidligpensjon.²⁴

Målet for det nye alderspensjonssystemet er at det skal være økonomisk og sosialt bærekraftig. Arbeidskraften er den viktigste ressursen for å sikre verdiskapning og et godt

---

²² SSB (2008)

²³ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 2

²⁴ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 2

velferdssamfunn. Det nye alderspensjonssystemet skal derfor stimulere til arbeid. Videre skal folketrygdens alderspensjon gi et rimelig inntektsnivå i forhold til tidligere inntekt og tilvendt levestandard. Personer uten eller med liten tilknytning til arbeidsmarkedet skal få en god grunnsikring i alderdommen. Samtidig skal alle som har hatt inntekt eller annen pensjonsopptjening få noe igjen i tillegg til grunnsikringen.²⁵

3.2 Innledning

Et nytt kapittel 20 i folketrygdloven regulerer ny alderspensjon, i kraft 1. januar 2010. De viktigste endringene i ny alderspensjon er nye opptjeningsregler, levealdersjustering, fleksibelt uttak fra 62 år og nye regler for regulering av pensjon. Dette behandler jeg i det følgende. Til sammen utgjør dette sparetiltak for at pensjonssystemet skal bli bærekraftig.

Ny alderspensjon gjelder for personer født fra og med 1954, jf. ftl. ny § 20-1 annet ledd. For personer født i årene 1954 til 1962 skal alderspensjonen bestå av en forholdsmessig andel beregnet etter ny alderspensjon og gammel alderspensjon, se mer om dette under punkt 4.3.2. Personer født fra og med 1963 omfattes fullt ut av ny alderspensjon.

Etter ftl. ny § 20-1 er formålet med ny alderspensjon å sikre inntekt for personer i alderdommen, likt formålet med gammel alderspensjon. I tillegg er formålet med ny alderspensjon å legge til rette for en fleksibel og gradvis overgang fra arbeid til pensjon.

3.3 Inntektpensjon

3.3.1 Hovedprinsippene

Hovedytelsen i ny alderspensjon er inntektpensjon. Inntektpensjonen blir beregnet ut fra en opparbeidet pensjonsbeholdning, jf. ftl. ny § 20-3. Pensjonsbeholdningen reflekterer opptjente pensjonsrettigheter gjennom livet og bygges opp ved summen av årlig

---

²⁵ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 22

pensjonsopptjening. Pensjonsopptjening skjer på grunnlag av pensjonsgivende inntekt, førstegangstjeneste, mottak av dagpenger under arbeidsløshet og omsorgsarbeid, jf. ftl. ny § 20-4 første ledd. Pensjonsopptjening kan ikke skje på grunnlag av studier.

Folketrygdens forsikringsprinsipp videreføres gjennom inntektpensjonen. Samsvar mellom avgiftsbetaling og trygdeytelser sikrer oppslutning om systemet. Inntektpensjonen kan utbetales i utlandet på lik linje med tilleggspensjonen i gammel alderspensjon.²⁶

Alle år teller med i opptjening av inntektpensjon. ”Alleårsregelen” tar altså over for ”besteårsregelen”. ”Alleårsregelen” gir bedre uttelling for mange år i arbeid, og er dermed arbeidsstimulerende. I tillegg er ”alleårsregelen” mer rettferdig på den måten at det blir mer sammenheng mellom inntekt gjennom livet og pensjonsnivået. Dette fordi lik samlet inntekt gjennom livet gir lik pensjon, uavhengig av om inntekten har vært varierende. Personer som tar lang utdanning vil komme dårligere ut enn i det gamle alderspensjonssystemet. Den arbeidsstimulerende effekten kan således føre til at folk ikke velger lengre utdannelser. I praksis er det derimot trolig få som gjør seg slike tanker ved valg av yrke.

Det kreves ikke minst tre års opptjening for rett til inntektpensjon, slik som for tilleggspensjon i det gamle alderspensjonssystemet. Dette bidrar til bedre sammenheng mellom livsinntekt og pensjon og virker arbeidsmotiverende. I lovens forarbeider sies det at ”det ikke er grunn til å videreføre et krav om tre års opptjening”.²⁷

Etter ftl. ny § 20-4 annet ledd kan summen av årlig pensjonsopptjening ikke overstige 18,1 % av et beløp tilsvarende 7,1 ganger grunnbeløpet. Pensjonsopptjening ved omsorgsarbeid er subsidiær og legges ikke sammen med de øvrige opptjeningsgrunnlagene.²⁸

---

²⁶ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 47

²⁷ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 33

²⁸ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 181

Pensjonsopptjening for et kalenderår oppreguleres med lønnsveksten og tilføres pensjonsbeholdningen ved utløpet av året ligningen for det aktuelle året er ferdig, jf. ftl. ny § 20-4 tredje ledd. Det betyr at pensjonsopptjeningen tilføres pensjonsbeholdningen i utløpet av året etter at opptjeningen har funnet sted. Inntekt som den enkelte har hatt, anses dermed ikke som opptjent før dette tidspunktet.

Det at hver enkelt i ny alderspensjon opparbeider seg en pensjonsbeholdning vil kunne styrke eierskapet til opptjente rettigheter. Vern av trygderettigheter på bakgrunn av bestemmelser om vern av eiendomsrett har slått gjennom på det europeiske kontinent, men har hittil ikke hatt gjennomslag i Høyesterett i Norge. Grunnloven § 105 sier at staten skal gi full erstatning ved ekspropriasjon og annen fratakelse av eiendom. Denne bestemmelsen kan bli mer aktuell i en eventuell sak om pensjonsrettighetenes grunnlovsværn i fremtiden. Pensjonsrettighetenes grunnlovsværn vil dermed kunne styrkes ved at hver enkelt opparbeider seg en egen pensjonsbeholdning.²⁹

3.3.2 Pensjonsgivende inntekt

Pensjonsgivende inntekt fastsettes hvert år fra og med det året en fyller 13 år til og med det året en fyller 75 år, jf. ftl. ny § 3-15 tredje ledd. Den øvre aldersgrensen har virkning for personer født fra og med 1943, jf. ftl. ikrafttredelse og overgangsbestemmelser, og får således også betydning for pensjon beregnet etter gammel alderspensjon. Høyere grense for pensjonsopptjening vil motivere til å være lenger i arbeid. De som har færre år med pensjonsopptjening for eksempel på grunn av en lengre utdanning, har mulighet til å kompensere for dette med pensjonsopptjening i flere år.

Pensjonsgivende inntekt gir hvert år pensjonsopptjening tilsvarende 18,1 % av inntekten opp til 7,1 ganger grunnbeløpet, jf. ftl. ny § 20-5. Det gis pensjonsopptjening fra første

---

²⁹ Kjønsstad (2009) s. 163

tjente krone i motsetning til i gammel alderspensjon. Dette stimulerer mer til arbeid og gjør at det blir større sammenheng mellom inntekt og pensjon.

3.3.3 Avtjening av førstegangstjeneste

Etter ftl. ny § 20-6 gis det pensjonsopptjening for en sammenhengende periode på minst seks måneders militær eller sivil førstegangstjeneste eller frivillig slik tjeneste. Ett års tjenestetid gir pensjonsopptjening tilsvarende en inntekt på to og en halv ganger grunnbeløpet. Pensjonsopptjeningen gis forholdsmessig for hver måned i og med at førstegangstjenesten varierer i tid. I et pensjonssystem der alle år i arbeid teller med ved beregning av pensjon, er det rimelig at det gis kompensasjon for dem som frivillig eller ufrivillig bruker av sin tid på å tjene staten. Ordningen har virkning for førstegangstjeneste påbegynt etter 31. desember 2009, jf. ftl. ny ikrafttredelse og overgangsbestemmelser.

3.3.4 Dagpengemottakere

Pensjonsopptjening for dagpengemottakere reguleres i ftl. ny § 20-7. Med ”alleårsregelen” i ny alderspensjon er det rimelig at personer som er ufrivillig arbeidsløse, ikke taper pensjonsrettigheter, men likestilles med dem som er i arbeid. Pensjonsopptjeningen blir tilsvarende pensjonsopptjeningen for den tidligere inntekten. For å unngå at det gis pensjonsopptjening både på grunnlag av utbetalte dagpenger og av tidligere inntekt, gjøres det fradrag for utbetalte dagpenger i samme tidsrom, jf. ftl. ny § 20-7 tredje ledd.

3.3.5 Omsorgsarbeid

Viktige samfunnsmessige oppgaver som omsorgsarbeid, gir i særlige tilfeller pensjonsopptjening. Det er daglig omsorg for barn under seks år i minst halve året, og omsorgsarbeid for en syk, en funksjonshemmet eller eldre person minst 22 timer per uke i minst halve året, som gir rett til dette, jf. ftl. ny § 20-8 første ledd.

Det gis rettigheter som er tilsvarende en inntekt på fire og en halv ganger grunnbeløpet. Dette er en økning i forhold til gammel alderspensjon. Økningen er bra for kvinner, og spesielt innvandrerkvinner, som utøver mye omsorgsarbeid. En såpass høy pensjonsopptjening viser at dette verdsettes høyt.

Etter ftl. ny § 20-8 annet ledd gis det pensjonsopptjening for omsorgsarbeid fra og med det året vedkommende fyller 17 år, til og med det året vedkommende fyller 69 år.

Pensjonsopptjening for omsorgsarbeid reduseres med pensjonsopptjening for det enkelte år som er opptjent på grunnlag av pensjonsgivende inntekt, førstegangstjeneste eller som dagpengemottaker, jf. ftl. § 20-8 tredje ledd. Det innebærer at ordningen med omsorgsopptjening er utformet som en minstegaranti.³⁰

”Alleårsregelen” ville vært særdeles urettferdig overfor kvinner hadde det ikke vært slik høy pensjonsopptjening for omsorgsarbeid. I et pensjonssystem der alle år i arbeid teller med ved utmåling av pensjon, er det viktig å legge til rette for at perioder med liten eller begrenset yrkesaktivitet på grunn av omsorgsoppgaver gir rimelig kompensasjon i pensjonssystemet.³¹

Det er verdt å merke seg den store forskjellen på pensjonsopptjening ved omsorgsarbeid og førstegangstjeneste. Det sier noe om hva som verdsettes mest. Ulikheten kan imidlertid også begrunnes med at de fleste som avtjener førstegangstjeneste er 19 år eller tidlig i 20-årene og går ikke glipp av en veldig høy inntekt.

---

³⁰ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 182

³¹ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 9

3.4 Garantipensjon

3.4.1 Innledning

Garantipensjon er en subsidiær ytelse og gis til personer som har opparbeidet seg liten eller ingen pensjonsbeholdning og som dermed får lite eller ingen inntektpensjon, jf. ftl. ny § 20-3. Folketrygdens sosiale profil videreføres gjennom garantipensjonen som er en sosial ytelse som sikrer en akseptabel minsteinntekt i alderdommen for alle. Garantipensjonen avløser minstepensjonen i det gamle alderspensjonssystemet.³²

3.4.2 Satser

Garantipensjon fastsettes med to satser; ordinær sats og høy sats. Satsene gjelder ved 67 år for hel pensjon med full trygdetid, jf. ftl. ny § 20-9 første ledd.

Etter ftl. ny § 20-9 annet ledd skal ordinær sats ytes til den som lever sammen med en ektefelle som får foreløpig uførepensjon, uførepensjon eller alderspensjon eller har årsinntekt over to ganger grunnbeløpet. Det samme gjelder for dem som likestilles med ektefeller etter ftl. § 1-5 annet og tredje ledd. I tillegg sier ftl. ny § 20-9 tredje ledd at ordinær sats også skal gjelde for samboerpar som har levd sammen tolv av de siste atten månedene.

Andre personer skal ha garantipensjon med høy sats. Det innebærer da enslige personer og person som er gift med ektefelle som ikke mottar pensjon og som har årsinntekt under to ganger grunnbeløpet. Denne differensieringen av garantipensjonen tilsvarer reglene i gammel alderspensjon om differensiering mellom full grunnpensjon og redusert grunnpensjon, se punkt 2.2.³³ Bakgrunnen er at ektefeller kan dele på utgifter som enslige må betale alene.

---

³² Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 10

³³ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 45

Satsene for garantipensjon skal tilsvare nivået for minstepensjon i gammel alderspensjon for henholdsvis enslige og minstepensjonistpar, se punkt 2.5. Garantipensjonssatsene vil i praksis bli fastsatt med et kronebeløp tilsvarende disse to nivåene for minstepensjon i gammel alderspensjon som gjelder fra 1. januar 2016.³⁴ Det er fordi 2016 er det første året reglene om uttak av ny alderspensjon vil komme til anvendelse, se punkt 3.6. Deretter vil satsene bli regulert med lønnsveksten justert for effekten av levealdersjusteringen ved 67 år, se punkt 3.7.

Garantipensjonssatsene er enklere å forholde seg til sammenlignet med minstepensjonen i det gamle alderspensjonssystemet, i og med at garantipensjonen bare fastsettes med to satser. Minstepensjonen i gammel alderspensjon er summen av flere satser, og som følge av at det er to satser for grunnpensjon og to satser for sært tillegg, samt eventuelle forsørgingstillegg, kan den få flere ulike kombinasjoner.

3.4.3 Trygdetid

Garantipensjon fastsettes på grunnlag av trygdetid, jf. ftl. ny § 20-10 første ledd. Reglene om trygdetid er en videreføring fra gammel alderspensjon. Som trygdetid i ny alderspensjon regnes tidsrom da en person, fra fylte 16 år til og med det året han eller hun fylte 66 år, har vært medlem i folketrygden. At det ikke åpnes opp for opptjening av trygdetid etter dette, må ses i sammenheng med at satsene for garantipensjon gjelder ved 67 år, se punkt 3.4.2.

Reglene for opptjening av trygdetid er dermed ulike i ny alderspensjon og ved beregning av pensjon etter gamle opptjeningsregler. Etter ftl. ny § 3-5 tredje ledd regnes i tillegg som trygdetid kalenderårene fra fylte 67 til og med 75 år hvor det ble opptjent pensjonspoeng. Dette har virkning for personer født fra og med 1943 og som får pensjon beregnet etter det gamle alderspensjonssystemet, jf. ftl. ny ikrafttredelse og overgangsbestemmelser. Bakgrunnen er at i det gamle alderspensjonssystemet bygger tilleggspensjonen på

---

³⁴ Scharff (2009)

grunnpensjonen og det er derfor nødvendig med sammenfallende aldersgrenser for rett til disse. Dette hensynet gjør seg ikke gjeldene for ny alderspensjon. Ulikheten gjør det spesielt komplisert for personer som skal ha deler av pensjonen beregnet ut fra gammel og ny alderspensjon, se punkt 4.3.2.³⁵

Uttak av alderspensjon i det nye alderspensjonssystemet påvirker ikke opptjeningen av trygdetid. En person som tar ut hel eller delvis alderspensjon ved for eksempel 62 år, får medregnet trygdetid til og med det året vedkommende fyller 66 år. Dette går fram av ftl. ny § 20-10 første ledd.

Etter ftl. ny § 20-10 annet ledd kreves det minst tre års trygdetid for å få garantipensjon, og full garantipensjon oppnås ved 40 års trygdetid. Dersom trygdetiden er kortere enn 40 år, blir garantipensjonen tilsvarende mindre. Dette er tilsvarende reglene for minstepensjonen i gammel alderspensjon.

En flyktning som er medlem i folketrygden får full garantipensjon uten hensyn til bestemmelsene om trygdetid, jf. ftl. ny § 20-10 tredje ledd. Dette er særskilte regler som er videreført fra det gamle alderspensjonssystemet.

Det er et vilkår for rett til garantipensjon at vedkommende er medlem i folketrygden eller har minst 20 års samlet trygdetid, jf. ftl. ny § 20-10 fjerde ledd. Det er dermed som hovedregel krav om å ha bodd i Norge store deler av det voksne livet for å kunne eksportere garantipensjonen. En forholdsmessig andel av garantipensjonen følger ikke med ved utbetaling av inntektpensjon i utlandet når trygdetiden er mindre enn 20 år, slik som ved grunnpensjon og tilleggspensjon i det gamle alderspensjonssystemet. Det er fordi i gammel alderspensjon gis tilleggspensjon alltid som et tillegg til grunnpensjon, mens i ny alderspensjon er det ikke en slik sammenheng mellom garantipensjon og inntektpensjon.³⁶

---

³⁵ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 45

³⁶ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 47

Eksport av garantipensjon blir tilsvarende eksport av minstepensjonen i gammel alderspensjon.

3.4.4 Beholdning

Når pensjonen tas ut, regnes garantipensjonen om til en egen beholdning, jf. ftl. ny § 20-11 første ledd. Grunnen til dette er at inntektpensjon og garantipensjon skal utmåles etter mest mulig parallelle regler og lettere kunne ses i sammenheng.³⁷

Omregning til beholdning gjøres ved først å finne garantipensjonsnivået. Ftl. ny § 20-11 annet ledd sier at dersom pensjonen tas ut ved 67 år fremgår garantipensjonsnivået av satsene justert for trygdetiden. Ved annen uttaksalder, se punkt 3.6, skal vedkommendes garantipensjonsnivå ved 67 år beregnes. Ved uttak før 67 år gjøres det ved at gjeldende garantipensjonsnivå fremskrives til 67 år ved hjelp av reguleringsprinsippene for satsene for garantipensjon, se punkt 3.7. Ved uttak etter 67 år gjøres det ved at garantipensjonsnivået som gjaldt da vedkommende fylte 67 år, oppreguleres med lønnsveksten fram til uttakstidspunktet.

Etter ftl. ny § 20-11 tredje ledd multipliseres så det beregnede garantipensjonsnivået ved 67 år med delingstallet ved 67 år for å omregne det hele til en beholdningsstørrelse. Se punkt 3.5.1 om delingstall. Deretter avkortes det med 80 % av eventuell opptjent inntektpensjon. Positivt gjenstående beløp utgjør vedkommendes beholdning av garantipensjon. For de fleste vil det ikke være noe positivt gjenstående beløp. Alderspensjonen vil da kun bestå av inntektpensjon.

Alle som har pensjonsopptjening, vil få noe igjen utover garantipensjonen, i og med at garantipensjonen avkortes med 80 % av inntektpensjonen. Bare personer som ikke har opptjent noe pensjonsrettigheter, vil kun få garantipensjon.³⁸ Dette er ulikt gammel

---

³⁷ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 47-48

³⁸ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 11

alderspensjon hvor særtillegget avkortes med 100 % av tilleggspensjonen, slik at personer med lav tilleggspensjon blir minstepensjonister.

3.5 Levealdersjustering og nøytralt uttak

Alderspensjonen skal levealdersjusteres, jf. ftl. ny § 20-12 første ledd. Det vil si at den enkeltes pensjon justeres ved uttakstidspunktet for endringer i befolkningens levealder.

Når levealderen i befolkningen øker, må en arbeide noe lenger for å få samme årlige pensjon, fordi opparbeidede pensjonsrettigheter da skal fordeles på lengre levetid.

Levealdersjusteringen er et av de viktigste bidragene til at alderspensjonssystemet skal bli bærekraftig framover. Med dette blir folketrygdens utgifter upåvirket av at levealderen i befolkningen øker. Den enkelte kan kompensere for levealdersjusteringen ved å arbeide lenger. Dette kan ses på som en innstramming av et velferdsgode. På den annen side er det naturlig å forvente lengre tid i arbeidslivet i og med lengre levetid.

I ftl. ny § 20-12 annet ledd heter det at alderspensjonen skal være nøytral i forhold til uttaksalder. Nøytralt uttak vil si at forventet nåverdi av den enkeltes samlede pensjonsutbetalinger skal være uavhengig av uttaksalder. Årlig pensjon blir dermed høyere jo senere uttakstidspunktet er.³⁹

Levealdersjustering og nøytralt uttak henger nøye sammen med fleksibelt uttak av pensjon fra 62 år som behandles i punkt 3.6.

3.5.1 Delingstall

Levealdersjustering og nøytralt uttak gjennomføres ved hjelp av delingstall, jf. ftl. ny § 20-12 tredje ledd. Levealdersjusteringen kommer til uttrykk gjennom endring i delingstall

---

³⁹ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 183

fra et årskull til det neste for et gitt uttakstidspunkt. Nøytralt uttak kommer til uttrykk gjennom forskjeller i delingstall ved ulike uttakstidspunkt innen hvert årskull.

Årlig pensjon finner en ved at pensjonsbeholdningen, se punkt 3.3, og beholdningen av garantipensjon, se punkt 3.4.4, divideres med vedkommende delingstall på uttakstidspunktet, jf. ftl. ny 20-14 annet ledd. De forskjellige delingstallene gir således ulike pensjonsmessige konsekvenser.

I følge ftl. ny § 20-12 fjerde ledd fastsettes det delingstall for hvert årskull fra og med 1954-årskullet som gjelder for uttak av alderspensjon mellom 62 og 75 år. Aldersgrensene samsvarer med nedre grense for uttak av alderspensjon, se punkt 3.6, og øvre grense for pensjonsopptjening, se punkt 3.3.2. En øvre grense for delingstall sikrer at forskjellene i kompensasjonsnivået mellom dem som tar ut pensjon tidlig og dem som tar ut sent, ikke blir urimelig store. Like grenser for beregning av delingstall bidrar også til å gjøre systemet noe enklere.⁴⁰

Delingstall for hvert årskull innebærer en gradvis levealdersjustering og en unngår terskeeffekter fra et årskull til det neste, som for eksempel ved delingstall for fem årskull av gangen.⁴¹ Jo tettere intervall mellom delingstallene, jo mindre blir ulempen ved å tilhøre den ene gruppen og ikke den annen.

Delingstallene fastsettes endelig det året et årskull fyller 61 år, jf. ftl. ny § 20-13 første ledd. Det fremgår av ftl. ny § 20-13 annet ledd at delingstallene fastsettes på bakgrunn av forventet gjenstående levetid på de ulike uttakstidspunkter. Jo tidligere uttakstidspunkt, desto høyere vil delingstallet være. Jo senere uttakstidspunkt, desto mindre forventet gjenstående levetid og lavere delingstall. Forventet gjenstående levetid fastsettes på bakgrunn av observerte dødelighetsrater for eldre årskull i perioden et årskull er 51 til 60

---

⁴⁰ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 57

⁴¹ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 13

år.⁴² Observerte dødelighet over en tiårsperiode forut for fastsettingstidspunktet, gjør at en unngår variasjoner i delingstallene mellom årskull som følge av tilfeldige årlige svingninger i dødeligheten.⁴³

Ved fastsettingen skal det også tas hensyn til hvor mange som dør frem til uttakstidspunktet, jf. ftl. § 20-13 annet ledd annet punktum. Dette gjøres ved å se på overlevelsesandelen ved uttakstidspunktet i forhold til gjennomsnittlig overlevelsesandel før uttakstidspunktet. For å utføre denne beregningen ses det på årskullets faktiske dødelighetsrater fram til året årskullet fyller 59 år. I tillegg ses det på gjennomsnittlig observerte dødelighetsrater for eldre årskull de siste ti årene forut for fastsettelsen av årskullets delingstall som prognose på årskullets dødelighet fra 60 år til uttakstidspunktet.⁴⁴

Det fastsettes månedlige delingstall, som gjelder for uttaksaldre mellom hele år, jf. ftl. ny § 20-12 fjerde ledd. Det utarbeides ikke offisiell levealdersstatistikk på månedsbasis.⁴⁵ Derfor fastsettes de månedlige delingstallene etter en jevn fordeling mellom de to tilstøtende årlige delingstallene, jf. ftl. ny § 20-13 tredje ledd.

Menn og kvinner har felles delingstall, jf. ftl. ny § 20-12 fjerde ledd. Forventet levealder ved 60 års alder er henholdsvis 21 år for menn og 24 år for kvinner.⁴⁶ Det kan tale for at delingstallene burde være ulike for menn og kvinner. Delingstall for hvert årskull og månedlige delingstall viser at systemet er ment å være nøyaktig og presist, hindre terskeeffekter og urettferdigheter. Av samme grunn kunne det vært fastsatt ulike delingstall for menn og kvinner. Administrative hensyn og hensynet til et enklere system taler imidlertid for felles delingstall.

---

⁴² Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 184

⁴³ Ot. prp. nr. 37 82008-20099 s. 49

⁴⁴ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 184

⁴⁵ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 13

⁴⁶ AARP International (2009)

Etter ftl. ny § 20-13 fjerde ledd fastsettes delingstallene med to desimaler. Delingstallene for det første årskullet som omfattes av nye opptjeningsregler skal fastsettes i 2015.⁴⁷ Da fyller 1954-årskullet 61 år. Å fastsette delingstall er en komplisert utregning.

3.6 Flexibelt uttak fra 62 år

3.6.1 Innledning

Flexibelt uttak av alderspensjon er en betydelig velferdsreform og innebærer stor valgfrihet for den enkelte. Muligheten til å gå av med pensjon før 67 år, som i gammel alderspensjon var ulikt fordelt på grunn av ordninger for avtalefestet pensjon, er i ny alderspensjon lik for alle. Etter ftl. ny § 20-2 kan en person tidligst ta ut alderspensjon fra fylte 62 år. Visse vilkår må imidlertid være oppfylt ved uttak av alderspensjon før 67 år, se punkt 3.6.3.

Med ”alleårsregel” for opptjening av pensjonsrettigheter og mulighet for pensjonsuttak fra 62 år der pensjonen utmåles etter antall forventede år som pensjonist, vil utsettelse av pensjonsuttaket føre til at årlig pensjon øker. Det blir færre år å fordele opptjent pensjonsbeholdning på. Det er derfor gunstig å utsette pensjonsuttaket, noe som kan motivere til dette. Ved utsatt uttak av alderspensjon vil en i tillegg normalt tjene opp ytterligere pensjonsrettigheter gjennom arbeid. Både opptjeningseffekten og uttaksaldereffekten bidrar til å øke årlig pensjon.⁴⁸ Aldersrelatert reduksjon i funksjonsnivået kan imidlertid gjøre at noen ikke kan utsette pensjonsuttaket, selv om de måtte ønske det.

Det er svært usikkert hvor mange som kommer til å benytte seg av muligheten til å ta ut alderspensjon før 67 år. Målet med det nye alderspensjonssystemet er som nevnt å stimulere til arbeid for å få et bærekraftig system. Muligheten til å ta ut pensjon ved 62 år

---

⁴⁷ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 15

⁴⁸ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 17

kan imidlertid svekke motivasjonen til å stå lenger i arbeid. Selv om valg av tidspunkt for pensjonsuttak ikke har så stor betydning for folketrygdens utgifter til alderspensjon, vil utsetting av pensjonsuttaket gi flere yrkesaktive.⁴⁹

Reglene om fleksibelt uttak av ny alderspensjon vil først komme til anvendelse fra 2016, når 1954-årskullet fyller 62 år.⁵⁰

3.6.2 Delvis uttak

Alderspensjon kan tas ut helt eller delvis, jf. ftl. ny § 20-14 tredje ledd. Den kan tas ut i andelen 20, 40, 50, 60, 80 eller 100 %. I følge ftl. ny § 20-14 fjerde ledd kan pensjonsgraden endres eller oppdateres når det har gått ett år fra uttakstidspunktet eller fra senere endring. Det gis likevel mulighet til å til å ta ut full pensjon og for å stanse uttaket til enhver tid. Reglene om delvis uttak av alderspensjon legger til rette for at den enkelte kan kombinere arbeid og pensjon.

Ftl. ny § 20-16 regulerer omregning av pensjon ved endring i pensjonsgrad. Dersom pensjonsgraden endres eller stanses, skal inntektpensjonen først gjøres om til pensjonsbeholdning ved å multiplisere den med delingstallet på endringstidspunktet. Dette beløpet legges sammen med en eventuell beholdning som ikke er tatt ut. Ny årlig pensjon beregnes deretter ved å dividere med vedkommende delingstall på uttakstidspunktet, jf. ftl. ny § 20-14 annet ledd. Garantipensjonen omregnes på tilsvarende måte. Beregningene av inntektpensjon og garantipensjon gjøres separat, via henholdsvis pensjonsbeholdningen og beholdningen av garantipensjon. Garantipensjon og inntektpensjon graderes likt.⁵¹

---

⁴⁹ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 30

⁵⁰ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 20

⁵¹ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 185

3.6.3 Vilkår for uttak før 67 år

Alle kan i det nye alderspensjonssystemet ta ut alderspensjon fra 67 år lik det gamle alderspensjonssystemet. Det fleksible uttaket fra 62 år er imidlertid ikke like fleksibelt for alle. For å kunne ta ut alderspensjon før fylte 67 år, må samlet pensjon når vedkommende fyller 67 år, minst tilsvare garantipensjonsnivået med full trygdetid når vedkommende fyller 67 år, jf. ftl. ny § 20-15 første ledd.

Ved vurderingen av om vilkåret er oppfylt er det garantipensjonsnivå med høy sats som benyttes for å beregne samlet pensjon og garantipensjonsnivå når vedkommende fyller 67 år, jf. ftl. ny § 20-15 første ledd. Dette er uavhengig av faktisk sivilstand. Regelen er meget praktisk, i og med at sivilstanden kan endre seg. Det sikrer at personer med lik opptjening gis mulighet til å ta ut pensjon fra samme tidspunkt uavhengig av ulik sivilstand. Dersom uttak før 67 år kan finne sted, benyttes deretter den satsen den enkelte har rett til i beregningen av den pensjonen som skal komme til utbetaling.⁵²

Å beregne vedkommendes samlet pensjon når vedkommende fyller 67 år gjøres ved at pensjonen framskrives fra uttakstidspunktet til 67 år ved hjelp av reguleringsprinsippene for pensjoner under utbetaling. Å beregne garantipensjonsnivået når vedkommende fyller 67 år gjøres ved at garantipensjonsnivået framskrives til 67 år ved hjelp av reguleringsprinsippene for satsene for garantipensjon. Se punkt 3.7 om reguleringsprinsippene.

Ved delvis pensjon skal den delen av pensjonsbeholdningen som ikke er tatt ut, forutsettes tatt ut ved 67 år og medregnes i samlet pensjon når vedkommende fyller 67 år ved vurderingen av om vilkåret for tidliguttak er oppfylt, jf. ftl. ny § 20-15 annet ledd. Etter ftl. ny § 20-15 tredje ledd skal den delen av avtalefestet pensjon som er livsvarig og gjenstand for regulering, også medregnes ved vurderingen av om vilkåret er oppfylt. Dette

---

⁵² Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 184

kompliserer regelverket, men gjør at flere får muligheten til tidligpensjon enn om en bare tar hensyn til opptjening i folketrygden.⁵³

Alle som har tjent opp inntektpensjon, vil få en alderspensjon ved uttak fra 67 år som er høyere enn garantipensjonsnivået. Dette tillater også uttak av garantipensjon før 67 år, så lenge vilkåret er oppfylt.⁵⁴ En som ikke har noe pensjonsopptjening, må vente til 67 års alder med å ta ut sin garantipensjon.

Formålet med å knytte vilkår til pensjonsnivået ved uttak før 67 år er at alle skal være sikret et minste inntektsnivå i alderdommen.⁵⁵ Dette blir som å verne folk mot seg selv og fristelsen til å ta ut pensjon før det er nok til å leve av. Dette indikerer også at det ikke er meningen at pensjonsalderen skal settes ned til 62 år. Likevel kan det klart forstås slik at noen blir holdt utenfor en pensjonsalder på 62 år. Det kan til og med virke mer urettferdig enn tidligere da en stor gruppe ble holdt utenfor en pensjonsalder på 62 år i ordninger for avtalefestet pensjon. På den annen side er situasjonen ikke blitt verre for minstepensjonistene.

3.6.4 Opptjening etter uttak

Pensjonsuttak er ikke til hinder for videre opptjening av pensjonsrettigheter. Arbeid og pensjon kan fritt kombineres uten at pensjonen avkortes. At dette gjelder for alle alderspensjonister er nytt ved det nye alderspensjonssystemet.

Omregning av pensjon på grunnlag av opptjening etter pensjonsuttak reguleres av ftl. ny § 20-17. Ved uttak av hel alderspensjon skal pensjonsopptjening som tilføres pensjonsbeholdningen etter uttak, regnes om til årlig pensjon ved hjelp av delingstallet på omregningstidspunktet, og legges til pensjonen som allerede er tatt ut, jf. ftl. ny § 20-17

---

⁵³ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 18

⁵⁴ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 17

⁵⁵ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 18

første ledd. Eventuell garantipensjon avkortes med 80 % av økningen i inntektpensjonen. Etter ftl. ny § 20-17 tredje ledd foretas omregninger med virkning fra januar året etter at skatteligningen foreligger. Det må ses i sammenheng med at pensjonsopptjening for et kalenderår tilføres pensjonsbeholdningen ved utløpet av året skatteligningen er ferdig.

Etter ftl. ny § 20-17 annet ledd skal ny pensjonsopptjening ved delvis uttak av alderspensjon legges til pensjonsbeholdningen for å kunne tas ut senere. Den omregnes til pensjon når uttaksgraden endres. Beholdning av garantipensjon avkortes med 80 % av økt pensjonsbeholdning.

Størrelsen på eventuell garantipensjon avhenger som nevnt av trygdetid. Pensjonsuttak er ikke til hinder for medregning av økt trygdetid.⁵⁶ Verdien av økt trygdetid beregnes ved å multiplisere endringen i garantipensjonsnivået ved 67 år med delingstallet ved 67 år.

Deretter behandles ny opptjening av garantipensjon på tilsvarende måte som ny pensjonsopptjening. Ved uttak av hel alderspensjon omregnes verdien av økt trygdetid til årlig pensjon ved å dividere med delingstallet på omregningstidspunktet, og legges til garantipensjonen som allerede er tatt ut. Ved delvis uttak av pensjon tilføres verdien av økt trygdetid beholdningen av garantipensjon, for å kunne tas ut senere. Dette går fram av ftl. ny § 20-17 fjerde ledd.

Mulighet for å jobbe uten avkortning i pensjonen, stimulerer til arbeid. Uten en slik regel risikerer en at personer som har mer å bidra med i arbeidslivet, pensjonerer seg helt eller delvis, for ellers reduseres pensjonen og de vil ikke tjene på å være i arbeid.

Å arbeide ut i fra hvor mye en ønsker uten at pensjonen blir redusert, innebærer en betydelig frihet for den enkelte. Det vil i tillegg øke kjøpekraften, i og med at de personene som benytter seg av dette får mer å rutte med. Økt kjøpekraft er til glede for dem det gjelder og positivt for landets bruttonasjonalprodukt. Arbeidskraft og skattebetaling er bra

---

⁵⁶ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 16

for staten, men i tillegg er det å være i arbeid også bra for mennesket selv. Å arbeide kan gi økt selvtillit, glede og helsegevinst.

Et argument i mot at en skal kunne jobbe uten avkortning i pensjonen er at en ikke trenger alderspensjon hvis en er i inntektsgivende arbeid. Mindre kjøpekraft svekker forbruksmentaliteten og er en bra ting moralsk sett. Systemet kan bli dyrt for folketrygden hvis mange benytter seg av dette. Et annet argument i mot er at i tilfeller med stor arbeidsledighet kan det være positivt at personer går av med pensjon, slik at det frigis arbeidsplasser.

Det er et stort usikkerhetsmoment hvor mange som vil benytte seg av muligheten til å opparbeide seg ytterligere pensjonsrettigheter samtidig som de mottar alderspensjon. Folketrygden kan risikere å utbetale mange pensjoner fra 62 år.

3.7 Regulering

Pensjonsbeholdningen reguleres årlig i samsvar med lønnsveksten, jf. ftl. ny § 20-18 første ledd. Deler av beholdningen som ikke tas ut, reguleres også årlig i samsvar med lønnsveksten, jf. ftl. ny § 20-14 femte ledd. Pensjonsrettigheter under opptjening beholder dermed sin verdi i forhold til lønnsutviklingen i samfunnet.⁵⁷ Reguleringen skjer på grunnlag av forventet lønnsutvikling i reguleringsåret, justert for eventuelt avvik mellom forventet og faktisk lønnsutvikling siste år, jf. ftl. ny § 20-18 sjette ledd.

I følge ftl. ny § 20-18 annet ledd skal pensjoner under utbetaling reguleres i samsvar med lønnsveksten fratrasket 0,75 %. Dette vil over tid tilsvare gjennomsnittet av lønns- og prisveksten.⁵⁸ Dermed blir pensjonistene ved ny alderspensjon ikke fullt ut delaktige i den alminnelige velstandsutviklingen i samfunnet, slik som i det gamle

---

⁵⁷ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 186

⁵⁸ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 186

alderspensjonssystemet.⁵⁹ Dette vil spare folketrygden for store utgifter, og er et av de viktigste bidragene for at folketrygden skal bli bærekraftig i framtiden.

Regulering med lønnsveksten fratrasket en fast faktor sikrer en stabil utvikling av pensjonene, i motsetning til om pensjonene hvert år skulle vært regulert med gjennomsnittet av pris- og lønnsveksten, slik planen opprinnelig var.⁶⁰ Dermed blir pensjonsutgiftene for folketrygden også mer forutsigbare.

Satsene for garantipensjon skal reguleres i samsvar med lønnsveksten justert for effekten av levealdersjusteringen for 67-åringer i reguleringsåret, jf. ftl. ny § 20-18 tredje ledd. Dette gjøres ved at garantipensjonen multipliseres med forholdet mellom delingstallet for det årskullet som fyller 67 år i reguleringsåret og delingstallet for det årskullet som fylte 67 år det foregående året. Se punkt 3.5.1 om delingstall. Slik regulering vil normalt være bedre enn en regulering i samsvar med lønnsveksten fratrasket 0,75 %, men avhenger av utviklingen i levealderen framover.⁶¹ For pensjon beregnet delvis etter ny alderspensjon for årskullene 1954 til 1962, se punkt 4.3.2, brukes forholdet mellom forholdstallene i stedet for delingstallene, se punkt 4.2.5 om forholdstall.⁶² Det gis en garanti i ftl. ny § 20-18 tredje ledd for at satsene for garantipensjon aldri skal kunne reguleres svakere enn i samsvar med lønnsveksten fratrasket 0,75 %.

Bakgrunnen for at garantipensjonen skal reguleres bedre enn øvrig pensjon, er at garantipensjonen utgjør grunnsikringen i folketrygdens nye alderspensjon og skal gi et rimelig inntektsnivå for dem uten eller med lav pensjonsopptjening. Derfor er det viktig at personer med de laveste pensjonene tar del i den ordinære velstandsutviklingen i samfunnet. Grunnen til at satsene for garantipensjon levealdersjusteres er at

---

⁵⁹ Kjønsstad (2009) s. 160

⁶⁰ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 22

⁶¹ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 186

⁶² Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 129

alderspensjonen samtidig skal gjenspeile utviklingen i befolkningens levealder.⁶³ Det ville vært enklere med lik reguleringsregel for garantipensjonssatsene og pensjoner under utbetaling.

Forskjellene i regulering kan føre til at utbetalt pensjon som på uttakstidspunktet var høyere enn nivået for garantipensjon, senere faller under dette nivået. Dersom vedkommende mottar hel alderspensjon utbetales det da et tillegg til pensjonen, jf. ftl. ny § 20-18 femte ledd. Dette er for å unngå at pensjonen til den enkelte ved uttak av hel alderspensjon, skal falle under nivået for garantipensjon som vedkommende har rett til på bakgrunn av satser og trygdetid. Som utbetalt pensjon inngår også den delen av avtalefestet pensjon som er livsvarig og gjenstand for regulering. Det må ses på bakgrunn av at denne pensjonen også medregnes ved vurderingen av rett til tidliguttak, se punkt 3.6.3.⁶⁴

Reguleringen skjer årlig med virkning fra 1. mai, jf. ftl. ny § 20-18 fjerde ledd. Dette er tilsvarende gammel alderspensjon. År 2016 er første året det vil bli foretatt utbetaling av alderspensjon med deler fra nye opptjeningsregler. Dermed vil 1. mai 2016 være første reguleringsstidspunkt for pensjoner under utbetaling fra nytt system.⁶⁵

4 Kombinasjonen av gammel og ny norsk alderspensjon i folketrygden

4.1 Innledning

Personer født til og med 1953 vil utelukkende få sin pensjon beregnet etter reglene i gammel alderspensjon. For personer født i årene 1954 til 1962 skal alderspensjonen beregnes ut fra en forholdsmessig andel av nye og gamle opptjeningsregler, se punkt 4.3.2.

---

⁶³ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 127

⁶⁴ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 186

⁶⁵ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 25

Personer født fra og med 1963 vil utelukkende få sin pensjon beregnet etter reglene i ny alderspensjon. Det norske alderspensjonssystemet i folketrygden vil således bestå av to parallelle pensjonsmodeller, og en kombinasjon av disse, i lang tid.

Det er lenge til det nye alderspensjonssystemet vil bli helt enerådende. I 2016, når 1954-årskullet fyller 62 år, vil deler av alderspensjonen til de av disse som velger å ta ut pensjon, være beregnet etter nye opptjeningsregler. I 2025, året 1963-årskullet fyller 62 år, vil de første alderspensjonistene som velger å ta ut pensjon, få sin pensjon fullt ut beregnet etter reglene om ny alderspensjon. Likevel vil disse ha pensjon opptjent før 1. januar 2010 som må omregnes til pensjonsbeholdning per 1. januar 2010, se punkt 4.3.3.

Ny alderspensjon medfører at pensjongivende inntekt fastsettes fra det året en fyller 13 år, i stedet fra det året en fyller 17 år, jf. ftl. ny § 3-15 tredje ledd. Pensjongivende inntekt fastsatt fra det året en fyller 13 år, gjelder for inntekt opptjent fra og med 2010, jf. ftl. ny ikrafttredelse og overgangsbestemmelser. Endringen har således ikke betydning for dem som har hatt inntekt i årene de fylte 13 til 16 år før 2010. Det er dermed årskullet som fyller 17 år i 2010 som er det første som får all sin pensjonsopptjening etter 1. januar 2010. Når disse velger å ta ut sin pensjon, tidligst ved 62 års alder, vil vi være i 2055.

Varianten med pensjon fastsatt forholdsmessig etter nye og gamle regler, må være i funksjon til alle i 1962-årskullet, som er det siste årskullet som får deler av pensjonen beregnet etter gamle regler, er døde. Det vil være lenger enn til 2062.

Dette er realiteten for NAV som administrerer dette og alle som har rett til alderspensjon framover, samt for andre som søker å sette seg inn i det norske alderspensjonssystemet i folketrygden.

4.2 Tilpasning i gammel alderspensjon

4.2.1 Innledning

Ny alderspensjon i folketrygden medfører endringer og tilpasninger av reglene i gammel alderspensjon. Disse endringene gis virkning fra 1. januar 2011, jf. ftl. ny ikrafttredelse og overgangsbestemmelser.

Personer født i 1943 eller tidligere blir minst berørt av nye regler.⁶⁶ Alle løpende alderspensjoner skal imidlertid reguleres som for ny alderspensjon.

Levealdersjustering og nøytralt uttak skal gjelde for gammel alderspensjon som for ny alderspensjon, jf. ftl. ny § 19-6 første og annet ledd. Dette vil få betydning for personer født fra og med 1944.⁶⁷ Se mer om dette under punkt 4.2.5 og 4.2.6.

Fleksibelt uttak fra 62 år skal også gjelde for gammel alderspensjon som for ny alderspensjon, jf. ftl. ny § 19-4. Det er først 1944-årskullet som i noen grad har anledning til å benytte seg av et fleksibelt uttak. 1949-årskullet er det første årskullet som har mulighet til å ta ut pensjon fra 62 år, av den grunn at de fyller 62 år i 2011.

For å innføre levealdersjustering, nøytralt uttak, fleksibelt uttak fra 62 år og ny regulering av løpende pensjoner i gammel alderspensjon, må reglene endres på en rekke punkter. Jeg skal ikke gjøres rede for alle disse endringene i gammel alderspensjon i det følgende. Det har store likhetstrekk med fremstillingen om ny alderspensjon under deler av punkt 3.5, 3.6 og 3.7. I det følgende gjør jeg rede for spesielle endringer og begreper som innføres i gammel alderspensjon som skiller seg fra ny alderspensjon.

---

⁶⁶ Kjønstad (2009) s. 163

⁶⁷ Kjønstad (2009)

4.2.2 Minste pensjonsnivå

Minstepensjonen i gammel alderspensjon får ny utforming. Satser for et minste pensjonsnivå ved 67 år for hel pensjon med full trygdetid fastsettes med et kronebeløp, på samme måte som garantipensjonen i ny alderspensjon. Dette gjøres i forbindelse med den årlige reguleringen av alderspensjoner, jf. ftl. ny § 19-8 annet ledd. Nivået fastsettes med tre satser som avhenger av sivilstatus og størrelsen på ektefellens inntekt og pensjon. Lav sats skal utgjøre 159 % av grunnbeløpet, ordinær sats skal utgjøre 185 % av grunnbeløpet og høy sats skal utgjøre 200 % av grunnbeløpet.⁶⁸ Disse nivåene blir en videreføring av minstepensjonsnivåene, se punkt 2.5.⁶⁹

4.2.3 Pensjonstillegg

Dersom summen av grunnpensjon og tilleggspensjon i gammel alderspensjon er lavere enn minste pensjonsnivå vedkommende har rett til, skal differansen utbetales som et pensjonstillegg, jf. ftl. ny § 19-8 syvende ledd. Et slikt pensjonstillegg erstatter særtillegget i det gamle alderspensjonssystemet. Dette er en teknisk tilpasning til nye regler og får ikke betydning for nivået på den enkeltes pensjon.⁷⁰

4.2.4 Basispensjon

Basispensjon er et nytt begrep og utgjør summen av grunnpensjon og tilleggspensjon i det gamle alderspensjonssystemet. Dette framgår av ftl. ny § 19-5 første ledd og er kun gjort av tekniske årsaker for å forenkle begrepsbruken knyttet til fleksibilitet og delvis uttak.⁷¹ Ved uttak av alderspensjon skal basispensjonen divideres med et forholdstall, jf. ftl. ny § 19-5

---

⁶⁸ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 22

⁶⁹ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 22

⁷⁰ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 22

⁷¹ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 22

annet ledd. Se punkt 4.2.5 om forholdstall. Pensjonsbeløpet som da framkommer, vil være justert for endringer i levealderen og for uttakstidspunkt.⁷²

4.2.5 Forholdstall

Levealdersjustering og nøytralt uttak skal gjennomføres ved hjelp av forholdstall, jf. ftl. ny § 19-6 tredje ledd. Forholdstallene har samme funksjon som delingstallene i ny alderspensjon. Det fastsettes forholdstall for hvert årskull fra og med 1943-årskullet til og med 1962-årskullet som gjelder for uttak av alderspensjon mellom 62 og 75 år. Det fastsettes månedlige forholdstall, som gjelder for uttaksaldre mellom hele år. Dette går fram av ftl. ny § 19-6 fjerde ledd.

At 1943-årskullet er det første årskullet som får fastsatt forholdstall er i lovens forarbeider begrunnet med at det er et naturlig valg siden pensjonsalderen i gammel alderspensjon er 67 år og 1943-årskullet blir 67 år i 2010.⁷³ Forholdstallet normeres til 1 for 1943-årskullet ved 67 år, jf. ftl. ny § 19-7 annet ledd. Dette medfører at 1943-årskullet ikke berøres av nye regler. Det er dermed 1944-årskullet som blir det første årskullet som berøres av levealdersjusteringen. Forholdstallet fastsettes på bakgrunn av forventet gjenstående levetid på uttakstidspunktet. Denne beregningen gjøres på samme måte som for delingstall i ny alderspensjon, se punkt 3.5.1.

Forholdstallene fastsettes endelig det året et årskull fyller 61 år, jf. ftl. ny § 19-7 første ledd. Årskullene 1943-1949 som har fylt 61 år når fleksible uttaksregler trer i kraft 1. januar 2011, vil få fastsatt sine forholdstall i 2010, jf. ftl. ny ikrafttredelse og overgangsbestemmelser.

Det fastsettes felles forholdstall for kvinner og menn, jf. ftl. ny § 19-6 fjerde ledd. Det kan argumenteres for at det burde være ulike forholdstall for kvinner og menn, av den grunn at

---

⁷² Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 22

⁷³ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 64

kvinner lever lenger. Felles forholdstall for kvinner og menn skaper imidlertid et enklere system. For årskullene 1944 til 1958, som omfattes av en gradvis innfasing av levealdersjusteringen, se punkt 4.2.6, har gjenstående levetid uansett mindre betydning for fastsetting av forholdstallene.

Etter ftl. ny § 19-7 syvende ledd fastsettes forholdstallene med tre desimaler. Dette sikrer tilstrekkelig presisjon og gjør forholdstallene omtrent like nøyaktige som delingstallene i ny alderspensjon.⁷⁴

4.2.6 Innfasing av levealdersjustering

Etter ftl. ny § 19-6 femte ledd skal levealdersjusteringen i gammel alderspensjon fases gradvis inn. Forholdstall beregnet på bakgrunn av forventet gjenstående levetid på uttakstidspunktet kommer ikke fullt ut til anvendelse på personer født i 1944 til 1958. Disse skal skjermes for den fulle effekten av levealdersjusteringen. Dette blir i lovens forarbeider begrunnet med at de første årskullene av pensjonister etter 2010, måtte ha arbeidet lenger for å motvirke effekten av levealdersjusteringen enn dem som får sin pensjon beregnet etter nye opptjeningsregler. Den enkelte har også hatt mindre muligheter til å tilpasse seg.⁷⁵ En slik gradvis innfasing av levealdersjusteringen fører til en svekket innsparing for folketrygden.

Skjermingen innebærer at økningen i forholdstallet ved 67 år fra et årskull til det neste for årskullene 1944 til og med 1949 ikke skal være høyere enn 0,5 %, jf. ftl. § 19-7 tredje ledd bokstav a). Skjermingen skal ha gradvis mindre effekt for årskullene 1950 til og med 1958. Økningen i forholdstallene ved 67 år fra et årskull til det neste for disse årskullene skal tilsvare en forholdsmessig andel av 0,5 % og den prosentvise økningen på bakgrunn av forventet gjenstående levetid, jf. ftl. § 19-7 tredje ledd bokstav b).

---

⁷⁴ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 176

⁷⁵ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 14-15

Dette innebærer at endringen i forholdstallet ved 67 år fra 1949-årskullet til 1950-årskullet beregnes som summen av 0,5 % multiplisert med 0,9 og den prosentvise økningen på bakgrunn av forventet gjenstående levetid multiplisert med 0,1. Økningen i forholdstallet fra 1950-årskullet til 1951-årskullet beregnes tilsvarende som summen av 0,5 % multiplisert med 0,8 og den prosentvise økningen på bakgrunn av forventet gjenstående levetid multiplisert med 0,2. Slik fortsetter det til 1958-årskullet som er det siste som vil omfattes av den gradvise innfasingen. Endringen i forholdstallet fra 1957-årskullet til 1958-årskullet beregnes som summen av 0,5 % multiplisert med 0,1 og den prosentvise økningen på bakgrunn av forventet gjenstående levetid multiplisert med 0,9.

Årskullene 1959 til 1962 omfattes ikke av den gradvise innfasingen av levealdersjusteringen og forholdstallene for disse årskullene fastsettes kun på bakgrunn av forventet gjenstående levetid, se punkt 4.2.5.

4.3 Innfasing av ny alderspensjon

4.3.1 Innledning

Desto nærmere pensjonsalder, jo mer forventer en av og har tilpasset seg gjeldene regler. I ny alderspensjon er det derfor overgangsregler som tar hensyn til at mange allerede har opptjent pensjonsrettigheter etter gamle opptjeningsregler. Nye opptjeningsregler skal fases inn over en periode på ti år. Det hindrer terskeeffekter, da det ikke blir store endringer i pensjonen fra et årskull til det neste.⁷⁶ I det følgende gjør jeg rede for disse overgangsreglene.

4.3.2 Pensjonsberegning for årskullene 1954 til 1962

For årskullene 1954 til 1962 skal alderspensjonen bestå av to deler. Den beregnes ut fra en forholdsmessig andel av nye og gamle opptjeningsregler. Dette reguleres av ftl. ny

---

⁷⁶ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 26

§§ 20-19 første ledd og 19-15 første ledd. Personer som er født i 1954 får 1/10 av pensjonen beregnet etter nye opptjeningsregler og 9/10 beregnet etter gamle opptjeningsregler. Andelen beregnet etter nye opptjeningsregler økes med 1/10 for hvert senere årskull, slik at personer født i 1962 får 9/10 av pensjonen beregnet etter nye opptjeningsregler og 1/10 beregnet etter gamle opptjeningsregler. Slik er det sammenheng mellom hvor lenge det er igjen til første mulige pensjonsuttak og i hvilken grad en omfattes av nye opptjeningsregler.⁷⁷

For å beregne en pensjon som består av forholdsmessige andeler beregnet etter gamle og nye opptjeningsregler er det en forutsetning at det først beregnes full pensjon etter begge regelsett. Beregningene må omfatte både inntektpensjon og eventuelt garantipensjon i ny alderspensjon, og grunnpensjon, tilleggspensjon og eventuelt pensjonstillegg i gammel alderspensjon. Etter at det er beregnet pensjon etter begge regelsett, vektes den samlede pensjonen i de to systemene med hverandre.⁷⁸ Beregning av pensjon etter det gamle alderspensjonssystemet vil således måtte fortsette helt til alle i 1962-årskullet har fått beregnet sin pensjon.

Det er den samlede pensjonen som legges til grunn ved vurdering av om det skal utbetales et tillegg fordi regulering har ført til at utbetalt hel alderspensjon er blitt lavere enn satsen for garantipensjon som vedkommende har rett til, jf. ftl. ny § 20-19 annet ledd, se punkt 3.7. Den garantipensjonssatsen som skal legges til grunn, beregnes som forholdsmessige andeler av satsen for garantipensjon i ny alderspensjon og satsen for minste pensjonsnivå i gammel alderspensjon. Ftl. ny. § 19-15 annet ledd regulerer det samme vedrørende utbetalt hel alderspensjon som er blitt lavere enn satsen for minste pensjonsnivå som vedkommende har rett til.

---

⁷⁷ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 137

⁷⁸ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 27

Etter ftl. ny §§ 20-19 tredje ledd og 19-15 tredje ledd er det også den samlede pensjonen som legges til grunn ved vurderingen av om tidliguttak er oppfylt. Se punkt 3.6.3 om vilkår for uttak før 67 år.

4.3.3 Omregning til pensjonsbeholdning

Det er nødvendig å omregne inntekt opptjent før 1. januar 2010 til en pensjonsbeholdning. Dette gjelder både for årskullene 1954 til 1962 hvis pensjon består av forholdsmessige andeler beregnet etter gamle og nye opptjeningsregler og for årskull født fra og med 1963 hvis pensjon kun beregnes etter nye opptjeningsregler.

Etter ftl. ny § 20-21 første ledd skal all pensjongivende inntekt som er registrert, legges til grunn for fastsetting av pensjonsbeholdning pr. 1. januar 2010. Inntekt opp til 7,1 ganger grunnbeløpet regnes som pensjongivende. Pensjonsopptjening for det enkelte år vil bestå av 18,1 % av denne inntekten, og alle år legges sammen.⁷⁹ Dette tilsvarer nye opptjeningsregler, se punkt 3.3.2.

Også inntekter som har vært for lave til å gi pensjonspoeng i gammel alderspensjon vil inngå i pensjonsbeholdningen. Pensjonsbeholdningen kan imidlertid avvike noe fra faktisk inntekt, hvis inntektene ikke har vært registrert på grunn av manglende innrapportering av inntekter lavere enn grunnbeløpet, eller inntektene har vært omfattet av frikortordningen. Om dette sies det i lovens forarbeider at ”utslagene for pensjonsberegningen antas å være små”.⁸⁰

Etter ftl. ny § 20-21 annet ledd skal inntekten for hvert år oppreguleres i forhold til det gjennomsnittlige grunnbeløp for det enkelte år og grunnbeløpet per 1. januar 2010. Det sikrer nåverdien av tidligere opptjente rettigheter.

---

⁷⁹ Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 187

⁸⁰ Ot. prp. nr. 67 (2008-2009) s. 139

For år det er godskrevet pensjonspoeng for omsorgsarbeid, skal pensjonsbeholdningen tilføres 18,1 % av et beløp tilsvarende fire ganger grunnbeløpet, jf. ftl. ny § 20-21 tredje ledd. Det tilsvarer opptjeningsgrunnlaget i gammel alderspensjon for omsorgsarbeid før 2010. Dette er noe under rettighetene som gis for omsorgsarbeid i ny alderspensjon fra og med 2010.

4.3.4 Pensjonsopptjening med tilbakevirkende kraft

Ordningen med pensjonsopptjening for omsorgsarbeid ble innført med virkning fra 1992. Ny alderspensjon gir også pensjonsopptjening med tilbakevirkende kraft ved omsorg for barn før 1992, jf. ftl. ny § 20-21 tredje ledd. Noen hadde kanskje ikke valgt å begrense yrkesaktiviteten og å utføre omsorgsarbeid hvis ikke det var for ”besteårsregelen” i det gamle alderspensjonssystemet. Denne gjorde at år med lav inntekt nødvendigvis ikke fikk betydning for utmåling av pensjonen. Det er derfor viktig at det gis kompensasjon for år med omsorgsarbeid som ligger tilbake i tid mens gammel alderspensjon var gjeldende, i og med at alle år i arbeid teller med ved utmåling av pensjon i ny alderspensjon.

Rettferdighetshensyn og hensynet til forutberegnelighet taler for dette.

De samme hensyn taler for at en ordning med tilbakevirkende omsorgsopptjening i ny alderspensjon også skal omfatte omsorgsarbeid for eldre, syke og funksjonshemmede. Det gjør den imidlertid ikke. De som har utført slikt omsorgsarbeid mens gammel alderspensjon var gjeldende, vil nå lide for dette. Det er ”krevende å utforme en slik ordning på en måte som i tilstrekkelig grad ivaretar hensynet til likebehandling og rettssikkerhet”,⁸¹ er begrunnelsen som gis i lovens forarbeider for at det samme ikke gjelder omsorgsarbeid for eldre, syke og funksjonshemmede. Slikt omsorgsarbeid gjelder muligens færre. Likevel vil det for dem det gjelder, være særdeles urettferdig at de ikke får kompensasjon for omsorgsarbeid som ligger tilbake i tid hvor ”besteårsregelen” var gjeldende. Kanskje noen ville valgt annerledes, kunne de ha forutsett dette.

---

⁸¹ Innst. O. nr. 67 (2008-2009) s. 26

Det gis heller ikke pensjonsopptjening med tilbakevirkende kraft for år med avtjening av førstegangstjeneste. Lovens forarbeider begrunner dette med at det ville vært administrativt svært krevende.⁸² Selv om rettferdighetshensyn og hensynet til forutberegnelighet gjør seg gjeldene også her, avtjenes som oftest ikke førstegangstjeneste i mer enn maksimalt ett år, i motsetning til omsorgsarbeid som gjerne varer flere år. Dette blir derfor ikke av like stor betydning. Det gis også noe kompensasjon for førstegangstjenesten.

4.3.5 Garantitillegg

Etter ftl. ny § 20-20 første ledd skal alle som omfattes av ny alderspensjon få en pensjon som ikke er lavere enn pensjon beregnet etter det gamle alderspensjonssystemet basert på rettigheter opptjent per 31. desember 2009. Dette skal imidlertid justeres for effekten av levealdersjusteringen ved 67 år, se punkt 3.5. Personer som tar ut pensjon ved 67 år, er sikret et garantitillegg hvis pensjonsnivået ikke minst tilsvarer dette.

Garantitillegget utbetales tidligst fra fylte 67 år, jf. ftl. ny § 20-20 annet ledd. Dersom alderspensjon er tatt ut tidligere, skal pensjonen som garanteres sammenholdes med det pensjonen ville utgjort dersom uttak hadde skjedd ved fylte 67 år. Det gir sammenliknbare nivåer og forhindrer at garantiregelen kompenserer for tidliguttak.⁸³

Dersom alderspensjon tas ut etter 67 år, kommer garantien til utbetaling i samme grad som alderspensjon når vedkommende starter pensjonsuttaket, jf. ftl. § 20-20 tredje ledd. I mellomtiden inngår garantitillegget i en egen beholdning. Omregning til beholdningsstørrelse gjøres ved å multiplisere garantitillegget med delingstallet ved 67 år. Beholdningen reguleres som annen pensjonsbeholdning. Ved uttak divideres beholdningen med delingstallet på uttakstidspunktet, også som annen pensjonsbeholdning. Garantitillegget reguleres lik pensjoner under utbetaling, se punkt 3.7.

---

⁸² Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) s. 38

⁸³ Ot. prp. nr. 67 (2008-2009) s. 139

Ettersom garantitillegget ikke kommer til utbetaling før 1954-årskullet fyller 67 år, vil garantireglene først bli aktuelle i år 2021.

4.4 Informasjon og veiledning

Ny alderspensjon, og spesielt innfasingen, krever betydelig informasjon og veiledning til fremtidige pensjonister. Det nye alderspensjonssystemet inneholder flere valgmuligheter og er meget komplisert. Det er vanskelig for den enkelte å sette seg inn i. God informasjon og veiledning er en forutsetning for at den enkelte skal forstå de pensjonsmessige konsekvensene av egne valg. En kan henvende seg til NAV for å få veiledning. God veiledning forutsetter imidlertid at kundebehandlerne selv har forstått det nye regelverket. Som følge av kompleksiteten i regelverket skal det legges til rette for en omfattende kompetanse- og fagutvikling i NAV for å møte dette behovet.⁸⁴

NAVs pensjonsportal, "Din pensjon", er en selvbetjeningsløsning hvor publikum kan beregne fremtidig samlet pensjonsutbetaling. Også på nettsiden www.norskpensjon.no kan en få en samlet oversikt over antatte pensjonsrettigheter både i folketrygden, fra private tjenestepensjonsordninger og individuelle avtaler.⁸⁵ Det er inngått en samarbeidsavtale mellom NAV og Norsk Pensjon om etablering og drift av felles pensjonsinformasjon på Internett for å sikre publikum en bedre oversikt over pensjonsrettigheter fra både offentlige og private pensjonsleverandører.⁸⁶

Internettbaserte selvbetjeningsløsninger er godt egnet til å synliggjøre konsekvensene av ulike valg knyttet til uttakstidspunkt og kombinasjon av arbeid og pensjon. Det arbeides parallelt med løsninger for å imøtekomme behovene for informasjon og rådgivning for dem som ikke kan eller vil bruke selvbetjeningsløsninger.⁸⁷

---

⁸⁴ Ot. prp. nr. 37 (22008-2009) s. 173

⁸⁵ Norsk Pensjon AS (2009)

⁸⁶ Norsk Pensjon AS og NAV (2008)

⁸⁷ Holen (2009)

Ny alderspensjon, og spesielt innfasingen, medfører også betydelige administrative konsekvenser for NAV. Det må foretas pensjonsberegninger og utbetalinger fra begge pensjonsmodellene i flere tiår fremover. Omregning av opptjente pensjonsrettigheter til pensjonsbeholdning for alle født fra 1954, og tilbakevirkende pensjonsopptjening ved omsorg for barn, vil medføre merarbeid i lang tid.

5 Alderspensjonssystemet i Australia

5.1 Innledning

I Australia ble den første alderspensjonen introdusert av regjeringene i statene New South Wales og Victoria i 1900. I april 1909 ble den fulgt opp av ”Commonwealth old age and invalid pension”.⁸⁸ I dag reguleres den offentlige australske alderspensjonen av Social Security Act 1991 (heretter SSAct.).⁸⁹

5.2 Pensjonsalder

Den australske pensjonsalderen er for menn 65 år.⁹⁰ En kvinne født før 1. juli 1935 når pensjonsalder ved fylte 60 år.⁹¹ En kvinne født på eller etter 1. januar 1949 når pensjonsalder ved fylte 65 år.⁹² For kvinner født mellom disse tidspunktene øker pensjonsalderen gradvis fra 60 til 65 år.⁹³ I 2014 vil både menn og kvinner kvalifisere til

---

⁸⁸ Financial Demographics (2004)

⁸⁹ Guerrato (2009)

⁹⁰ SSAct. subsection 23(5A)

⁹¹ SSAct. subsection 23(5B)

⁹² SSAct. subsection 23(5D)

⁹³ SSAct. subsection 23(5C)

alderspensjon ved 65 års alder. Til sammenligning har Norge aldri hatt forskjellige pensjonsalder for kvinner og menn.

Etter at kvinners pensjonsalder har nådd 65 år, skal pensjonsalderen øke med seks måneder hvert annet år, fra 1. juli 2017 til 1. juli 2023. Det skal gjelde både for menn og kvinner. Pensjonsalderen i Australia vil fra 1. juli 2023 være 67 år. Bakgrunnen for at økningen starter i 2017 er for å gi fremtidige pensjonister rimelig tid til å tilpasse seg og vurdere eventuelle endringer i pensjonsplanene. Økningen i pensjonsalderen vil ikke ha innvirkning på personer som allerede har nådd pensjonsalder eller personer født før 1. juli 1952, som da har fylt 65 år før økningen begynner.⁹⁴

Forventet levealder ved fødsel og ved 60 års alder, både for kvinner og menn, er i Norge og Australia meget lik.⁹⁵ Etter økning av pensjonsalderen i det australske alderspensjonssystemet blir pensjonsalderen lik som i gammel norsk alderspensjon. Det nye alderspensjonssystemet i Norge med fleksibelt uttak fra 62 år medfører imidlertid betydelig valgfrihet for norske borgere og forskjellen er stor mot det enklere australske systemet.

5.3 Krav til botid

For å kvalifisere til alderspensjon må en som hovedregel ha bodd i Australia i minst ti år.⁹⁶ Å ha bodd i Australia i minst ti år betyr at en må ha vært bosatt i Australia i en kontinuerlig periode på minst ti år, eller i flere perioder som totalt overstiger ti år og hvor en av periodene er på minst fem år.⁹⁷ En må også være bosatt og oppholde seg i Australia på tidspunktet da krav om alderspensjon settes fram.⁹⁸ For å regnes som bosatt i Australia må

---

⁹⁴ Centrelink (2009)

⁹⁵ AARP International (2009)

⁹⁶ SSAct. subsection 43(1)(a)

⁹⁷ SSAct. subsection 7(5)

⁹⁸ Centrelink (2009)

en bo i Australia og enten være australsk statsborger eller være innehaver av et varig visum.⁹⁹ I Norge kreves det tre års trygdetid for rett til grunnpensjon i gammel alderspensjon og garantipensjon i ny alderspensjon. Det tar således lengre tid å fylle det australske vilkåret enn det norske. Til gjengjeld krever ikke Australia botid innenfor visse aldersgrenser.

Unntak for ti års botid gjelder for flyktninger, tidligere flyktninger og søkere som omfattes av en internasjonal trygdeavtale.¹⁰⁰ Se punkt 6.3 vedrørende trygdeavtalen med Norge. Det er også et unntak som gjelder spesielt for enker. Hvis partneren døde mens de begge bodde i Australia og enken har hatt to års botid i Australia umiddelbart før hun søkte om alderspensjon, så trenger hun ikke fylle kravet om å ha bodd i Australia i minst ti år.¹⁰¹

Unntaket for flyktninger har likhetstrekk med det norske systemet hvor flyktninger får grunnpensjon, særtillegg og garantipensjon uten hensyn til bestemmelsene om trygdetid. Særregelen for enker gir et spesielt godt vern for denne gruppen som er litt bedre enn det norske. En kan imidlertid lure på hvorfor akkurat denne gruppen skal ha bedre vern enn for eksempel enkemenn eller enslige. Den norske alderspensjonen uten en slik spesialbehandling for enker gir uttrykk for større likestilling.

5.4 Behovsprøvd ytelse

Alderspensjonen i Australia er en behovsprøvd ytelse. En inntekts- og formuesprøving bedømmer om folk er ansett for å ha midler til å forsørge seg selv uten hjelp fra staten. Med en gang inntekt eller formue overskrider et visst nivå, avkortes pensjonen, se punkt 5.7. Dette er helt motsatt fra ny norsk alderspensjon hvor en kan jobbe uten å få avkortning i alderspensjonen.

---

⁹⁹ SSAct. subsection 7(2)

¹⁰⁰ SSAct. subsection 43(1)(b) og 7(6)

¹⁰¹ SSAct. subsection 43(1A)

Selv om Australia har en behovsprøvd alderspensjon, er den likevel hovedinntektskilden for Australias eldre. Tre av fire personer over pensjonsalder mottar alderspensjon. To tredeler av disse mottar full pensjon. Det er hevdet at mange eldre personer bruker opp formuen sin for å kvalifisere til alderspensjon.¹⁰² Andre sier derimot at det ikke er tilfellet.¹⁰³ Dette er svært vanskelig å måle, men er uansett et potensielt problem med et behovsprøvd system.

Australsk alderspensjonen er en sosial ytelse og kan sammenlignes med den norske grunnpensjonen i gammel alderspensjon og garantipensjonen i ny alderspensjon. I og med at australsk alderspensjon er behovsprøvd, er likheten enda større med lov om alderstrygd som gjaldt i Norge fra 1937 til 1959. Den omfattet i utgangspunktet alle nordmenn, men kom bare de økonomisk svakerestilte til gode. Det ble tatt hensyn til inntekt og formue og det gjaldt et fribeløp for inntekt. For dem som hadde inntekt over fribeløpet, skulle 60 % gå til fradrag i pensjonen.¹⁰⁴ Dette har likhetstrekk med det australske alderspensjonssystemet i dag, se punkt 5.7.2.

Det eneste som nå er behovsprøvd i norsk alderspensjon er de inntektsprøvde forsørgingstilleggene i det gamle alderspensjonssystemet, se punkt 2.6. Disse er ikke videreført i ny norsk alderspensjon.

5.5 Sivilstand

Det beror på sivilstand hvor mye som utbetales. Fordi løpende omkostninger for hushold og underhold per person er lavere for et par, er satsen for et par, per person, 83 % av satsen for enslige.¹⁰⁵ Dette er nesten helt likt grunnpensjonen i gammel norsk alderspensjon, hvor

---

¹⁰² Rix (2005)

¹⁰³ Horin (2005)

¹⁰⁴ Bogstad (2009) s. 790

¹⁰⁵ Financial Demographics (2004)

en ektefelle får 85 % av hva enslige får. Også i det nye norske alderspensjonssystemet differensieres garantipensjonen etter sivilstatus.

Social Security Act bruker betegnelsen ”member of a couple” og mener med det en som er gift og som ikke lever atskilt fra ektefellen på permanent eller ubestemt basis.¹⁰⁶ I tillegg omfattes en person som ikke er gift, men som lever i et ekteskapslignende forhold med en av motsatt kjønn.¹⁰⁷ Fra og med 1. juli 2009 ble også ekteskapslignende forhold med en av samme kjønn omfattet.¹⁰⁸

Sammenlignet med den norske alderspensjonen er dette både likt og ulikt. De norske reglene likestiller partnerskap med ekteskap og med samboerskap menes også homofilt samboerskap. Ved samboerskap i Norge kreves det i tillegg en fast tid, felles barn eller at paret tidligere har vært gift med hverandre. I det australske systemet gjøres det bare en helhetsvurdering av alle omstendighetene rundt samboerskapet, som økonomiske, sosiale og seksuelle aspekter.¹⁰⁹ Det er muligens mer rettferdig, men dog mer arbeidskrevende.

5.6 Maksimal utbetaling

Australsk alderspensjon blir utbetalt hver fjortende dag og de australske satsene for pensjon er dermed per fjortende dag. Jeg har regnet dette om til årlig pensjon, for at det skal være enklere å forholde seg til og å kunne sammenligne med Norge. En australsk dollar utgjør per tidspunkt 5,11 norske kroner. Alle satsene for australsk pensjon er hermed årlige satser og gjeldende per 20. september 2009.

Maksimalt utbetalt alderspensjon er for enslige 17 469,40 australske dollar. Det tilsvarer 89 269 norske kroner. For par er maksimalt utbetalt alderspensjon 13 169 australske dollar

---

¹⁰⁶ SSAct. subsection 4(2)(a)

¹⁰⁷ SSAct. subsection 4(2)(b)

¹⁰⁸ Centrelink (2009)

¹⁰⁹ SSAct. subsection 4(3)

per person. Det utgjør 67 294 norske kroner og gjelder selv om bare den ene får alderspensjon. Bor et par atskilt grunnet sykdom eller fengsel kan de få utbetalt pensjon lik enslige. Dette har likhetstrekk med norsk gammel grunnpensjon og ny garantipensjon. I det norske systemet stilles det imidlertid ikke noe krav til hva som er årsaken til at ektefellene lever atskilt.

De australske satsene er inkludert et pensjonssupplement som gis til alle.¹¹⁰

Pensjonssupplementet består av ulike typer supplerende utbetalinger til pensjonister, blant annet legemiddelstøtte og telefongodtgjørelse.¹¹¹

Australia har omtrent den laveste alderspensjonen i OECD (Organisasjonen for økonomiske samarbeid og utvikling) som prosentsats av gjennomsnittslønn.¹¹² Den har for enslige ligget på mellom 21 % og 27 % av gjennomsnittlig lønn.¹¹³ Sammenlignet med norske ytelser er forskjellene store. Det gamle norske alderspensjonssystemet tok grovt sikte på å dekke omtrentlig to tredeler av tidligere inntekt. Med det nye norske alderspensjonssystemet blir det mer samsvar mellom tidligere inntekt og utbetalt pensjon.

Ved en sammenligning med den norske minstepensjonen, er det også en viss forskjell. Enslige fra Australia som mottar full ytelse får årlig alderspensjon tilsvarende 89 269 norske kroner. Den norske minstepensjonen for enslige utgjør per tidspunkt 143 575,57 kroner i året. Denne vil i tillegg øke fra 1. mai 2010.

---

¹¹⁰ Centrelink (2009)

¹¹¹ Neal (2009)

¹¹² Scott (2008)

¹¹³ Financial Demographics (2004)

5.7 Inntekts- og formuesprøving

5.7.1 Innledning

Hvor mye australsk alderspensjon som kan utbetales blir regnet ut under en inntektsprøving og en formuesprøving. Den prøvingen som resulterer i det laveste pensjonsnivået eller ingenting, blir brukt. Hvis en har formue, men lite inntekt, er det altså forventet at en omdisponerer verdiene sine for å kunne sørge for seg selv. Det er noen unntak fra dette, se punkt 5.7.4.

5.7.2 Inntektsprøving

Social Security Act bruker betegnelsen "income" for inntekt. Med det menes beløp som er tjent, i tillegg til periodiske utbetalinger og understøttelse som mottas til vedkommendes eget bruk.¹¹⁴ Alle inntektsgrenser og inntekt nevnt i australske dollar, er her årlig inntekt og gjeldende per 20. september 2009. For enslige er inntektsterskelen, for å få full alderspensjon, 3 692 australske dollar. Det utgjør 18 866 norske kroner. Et par kan til sammen tjene opptil 6 448 australske dollar og motta full alderspensjon. Det tilsvarer 32 949 norske kroner. Inntekt over disse tersklene reduserer pensjonsutbetalingen for enslige med 50 % av inntekten over grensen, og for par per person med 25 % av inntekten over grensen.

Enslige må tjene mindre enn 38 630,80 australske dollar for i det hele tatt å få delvis pensjon. Det utgjør 197 403 norske kroner. Et par må til sammen tjene mindre enn 59 124 australske dollar for i det hele tatt å få delvis pensjon. Det tilsvarer 302 124 norske kroner. Et par som bor fra hverandre grunnet sykdom kan tjene noe mer, men må tjene mindre enn 76 325,60 australske dollar for å få delvis pensjon.¹¹⁵ Det utgjør 390 024 norske kroner.

---

¹¹⁴ SSAct. subsection 8(1)

¹¹⁵ Centrelink (2009)

En forhøyet inntektsterskel med 639,60 australske dollar per barn, for pensjonister som forsørget barn, ble fjernet fra og med 20. september 2009.¹¹⁶ Den gamle norske alderspensjonen har regler om barnetillegg som gir pensjonister høyere ytelse når de forsørger barn. Barnetillegget er ikke videreført i ny norsk alderspensjon.

5.7.3 Formuesprøving

Social Security Act bruker betegnelsen "asset" for formue og mener med det penger og eiendom, inkludert penger og eiendom utenfor Australia.¹¹⁷ Formuesprøvingen er delt i to, en for huseiere og en for ikke-huseiere. Formuesgrensene er gjeldene per 20. september 2009.

Når det gjelder huseiere, så kan enslige ha formue opp til 178 000 australske dollar og fremdeles motta full pensjon. Det tilsvarer 909 580 norske kroner. Et par kan til sammen ha formue opp til 252 500 australske dollar og fremdeles få full pensjon. Det utgjør 1 290 275 norske kroner. Formue over disse tersklene reduserer årlig pensjonsutbetaling med 3,9 % av formuen over grensen.¹¹⁸ Formue over formuesterskelen fører dermed ikke til like stor prosentmessig avkortning i pensjonsutbetalingen som inntekt over inntektsterskelen.

For at huseiere i det hele tatt skal få delvis pensjon må enslige ha mindre formue enn 626 000 australske dollar. Det utgjør 3 198 860 norske kroner. Et par må til sammen ikke ha mer formue enn 928 000 australske dollar for å kunne få delvis pensjon. Det tilsvarer 4 742 080 norske kroner. Bor et par fra hverandre grunnet sykdom, kan de ha noe større formue, men må ha mindre enn 1 148 500 australske dollar, for å kunne få delvis pensjon.¹¹⁹ Det utgjør 5 868 835 norske kroner. Verdien av huset de bor i blir ikke regnet med i formuen, men huseiere har lavere formuesterskler enn ikke-huseiere.

---

¹¹⁶ Centrelink (2009)

¹¹⁷ SSAct. subsection 11(1)

¹¹⁸ Centrelink (2009)

¹¹⁹ Centrelink (2009)

Når det gjelder ikke-huseiere, så kan enslige ha formue opp til 307 000 australske dollar og likevel motta full pensjon. Et par kan til sammen ha formue opp til 381 500 australske dollar og få full pensjon. Dette utgjør henholdsvis 1 568 770 norske kroner for enslige og 1 949 465 norske kroner til sammen for par. Formue over disse tersklene reduserer årlig pensjonsutbetaling med 3,9 % av formuen over grensen.

For at ikke-huseiere i det hele tatt skal kunne få delvis pensjon, må enslige ha mindre formue enn 755 000 australske dollar. Det tilsvarer 3 858 050 norske kroner. Et par må til sammen ikke ha mer formue enn 1 057 000 australske dollar for å kunne motta delvis pensjon. Det utgjør 5 401 270 norske kroner. Bor et par fra hverandre grunnet sykdom, kan de ha noe større formue, men mindre enn 1 277 500 australske dollar, for å kunne få delvis pensjon.¹²⁰ Det utgjør 6 528 025 norske kroner.

5.7.4 Hard økonomisk motgang

Personer som ikke får alderspensjon eller som bare får delvis pensjon på grunn av høy formue, men som ellers er kvalifisert, og er i hard økonomisk motgang som følge av dette, kan likevel få noe pensjonsutbetaling. Dette gjelder hvis det ikke er mulig eller det ikke kan kreves at verdiene omdisponeres. Det er tilfellet hvis en eiendom ikke kan selges, en eiendom er til salgs eller et gårdsbruk drives i full kapasitet.¹²¹

Den australske loven bruker betegnelsen ”severe financial hardship” for hard økonomisk motgang. Med å være i hard økonomisk motgang menes at inntekten er lavere enn nivået for maksimalt utbetalt alderspensjon. For enslige vil dette si inntekt under 17 469,40 australske dollar som utgjør 89 269 norske kroner. Dette er en lavere grense, og dermed et strengere vilkår, enn inntektsgrensen for å kunne få delvis alderspensjon. I tillegg kreves det at tilgjengelig formue er under formuesterskelen og at det ikke er noe mulighet for å

---

¹²⁰ Centrelink (2009)

¹²¹ Centrelink (2009)

kunne forbedre økonomien. Oppfyller en disse vilkårene blir pensjonsnivået regnet ut etter en spesiell formel og vil variere i hvert tilfelle.¹²²

5.7.5 Blinde personer

En person som er blind, får en alderspensjon for blinde som ikke innebærer en inntekts- og formuesprøving.¹²³ Denne forskjellen har eksistert siden innføringen av den første alders- og uførepensjonen i Australia. Lovgiver satte i 1908 blinde personer til å være invalide og alderspensjonene deres under mer liberale betingelser enn det som gjaldt for personer uten slik synssvekkelse.

Dette unntaket fra inntekts- og formuesprøvingen for blinde pensjonister har blitt revurdert av regjeringer fra tid til annen, men i alle tilfellene har regjeringen kommet til å la reglene være intakt.¹²⁴ Det er en sær regel som behandler blinde personer annerledes enn personer som ikke er invalide eller personer som er invalide på andre måter. Det virker som regelen er bygget mer på tradisjon enn rettferdighetshensyn.

5.8 Regulering

Australsk alderspensjon blir justert to ganger i året, 20. mars og 20. september, i takt med konsumprisindeksen.¹²⁵ De siste 100 årene har lønnen i Australia økt 1,5 % raskere enn prisene. Det er derfor i tillegg leilighetsvis justeringer for å unngå at pensjonen for enslige blir lavere enn 25 % av gjennomsnittlig ukelønn for menn (MTAWE, Male Total Average Weekly Earnings). Pensjonen for par blir deretter justert i forhold til pensjonen for enslige.¹²⁶

---

¹²² Centrelink (2009)

¹²³ SSAct. section 55

¹²⁴ Neal (2009)

¹²⁵ SSAct. subsection 1191(1)

¹²⁶ Centrelink (2009)

Til sammenligning reguleres norsk alderspensjon gunstigere enn i takt med konsumprisindeksen. Garantipensjonen i ny alderspensjon skal reguleres i samsvar med lønnsveksten og levealdersjusteres. Den skal aldri reguleres svakere enn pensjoner under utbetaling som reguleres i samsvar med lønnsveksten fratrullet 0,75 %, som på sikt tilsvarende gjennomsnittet av lønns- og prisveksten. I og med den leilighetsvis justeringen med henblikk på lønnsvekst som Australia har i tillegg, er det noe vanskelig å sammenligne direkte med Norge.

5.9 Eksport

Adgangen til å eksportere australsk alderspensjon er i utgangspunktet ubegrenset.¹²⁷ Pensjonssupplementet som er inkludert i alderspensjonen, se punkt 5.6, blir imidlertid redusert til et minstenivå ved eksport.¹²⁸ En må fortsatt fylle vilkårene for å få utbetalt alderspensjon utenfor Australia og inntekts- og formuesprøvingen gjelder på samme måte. Unntaket for kravet om ti års botid for å kvalifisere til alderspensjon for flyktninger og tidligere flyktninger, se punkt 5.3, kommer ikke til anvendelse utenfor Australia.¹²⁹

Pensjonsnivået blir i visse tilfeller redusert etter 26 uker utenfor Australia. Det gjelder for personer med mindre enn 300 måneder (25 år) australsk trygdetid. Deres pensjonsnivå vil reduseres proporsjonalt med antall måneder med trygdetid.¹³⁰ Social Security Act bruker betegnelsen "period of Australian working life residence" for australsk trygdetid og mener med det antall måneder mellom 16 år og pensjonsalder en person har vært bosatt i Australia.¹³¹ Perioden blir avrundet oppover til hele måneder pluss en måned.¹³²

---

¹²⁷ SSAct. subsection 1214(1)

¹²⁸ Centrelink (2009)

¹²⁹ Australian Government (2009)

¹³⁰ SSAct. section 1221-C2

¹³¹ SSAct. section 1221-B1 og 1221-B2

¹³² SSAct. section 1221-B3 og 1221-B4

En person som for eksempel har 180 måneder australsk trygdetid, vil være berettiget til 180/300 av sitt pensjonsnivå. En person som har 19 måneder australsk trygdetid, vil være berettiget til 19/300 av sitt pensjonsnivå. Personer med ingen australsk trygdetid, vil ikke få noe alderspensjon etter 26 uker utenfor Australia, selv om de fremdeles er kvalifisert.

Sammenlignet med den norske gamle grunnpensjonen og nye garantipensjonen, kreves det fem år lengre trygdetid i Australia for å kunne eksportere hele alderspensjonen. Norge har imidlertid ikke et slikt system at en kan eksportere deler av pensjonen, slik Australia har, bortsett fra grunnpensjon i det gamle alderspensjonssystemet som følger med i den grad tilleggspensjon utbetales. Norsk gammel tilleggspensjon og ny inntektpensjon kan imidlertid alltid eksporteres.

Australia har trygdeavtaler med flere land, herunder Norge, som sikrer sosial trygghet ved flytting mellom avtalelandene. Se mer om trygdeavtalen mellom Norge og Australia under punkt 6.

5.10 Hovedtrekk i australsk pensjonsgaranti

Økende levealder og økte utgifter til alderspensjon, førte til at en påbudt privat pensjonsgaranti ble innført i Australia i 1992.¹³³ Pensjonsgarantien, betegnet ”superannuation guarantee”, er tilsvarende tjenestepensjon og er opptjent i arbeidsforhold. Den reguleres av Superannuation Guarantee (Administration) Act 1992 (heretter SGAct.). Bortsett fra navnet, har den australske pensjonsgarantien ingen likhetstrekk med den norske nye garantipensjonen i folketrygden.

Arbeidstakere over 18 år og under 70 år omfattes av pensjonsgarantiordningen hvis de tjener minst 450 australske dollar i måneden.¹³⁴ Det utgjør omtrent 2300 norske kroner. De

---

¹³³ Rix (2005)

¹³⁴ SGAct. subsection 27(1)(a) og 27(2)

fleste lønnsarbeidere er dermed omfattet. Arbeidstakere under 18 år må arbeide minst 30 timer i uken for å omfattes av pensjonsgarantiordningen.¹³⁵

Arbeidsgivere plikter å bidra med et beløp tilsvarende 9 % av arbeidstakernes lønn.¹³⁶ Dette gjøres hvert kvartal og beløpet overføres til individuelle konti.¹³⁷ Til sammenligning utgjør et beløp tilsvarende 2 % av lønn, premieinnbetaling til den norske offentlige tjenstepensjonen. Innskudd til norsk obligatorisk tjenstepensjon skal minst utgjøre 2 % av lønn mellom en og tolv ganger grunnbeløpet i løpet av innskuddsåret.¹³⁸ Tilleggspensjon og inntektpensjon fra den norske folketrygden virker stort sett som en ordinær tjenstepensjonsordning. I 2009 utgjør trygdeavgiften til denne 3 %, 7,8 % eller 11 % alt etter alder og inntektsart.¹³⁹ Forklaringen på det høye prosenttrekket i Australias påbudte pensjonsgaranti er muligens for å kompensere for et manglende inntektsrelatert pensjonssystem.

Selvstendig næringsdrivende og arbeidstakere kan gjøre frivillig bidrag for dem selv. For å hjelpe lavinntektsarbeidere å spare, blir hver australske dollar av personlig bidrag forhøyet med en viss prosent. Det er satt en øvre grense for maksimal støtte i året. For tiden blir hver sparte australske dollar forhøyet med 100 %. Maksimal støtte er 1 000 australske dollar årlig.¹⁴⁰

Pensjonsgarantien kan utbetales fra 55 års alder ved tilbaketrekning fra yrkeslivet. Denne aldersgrensen vil øke gradvis til 60 år fra 2015 til 2025. Den oppsamlede pensjonsgarantien kan tas ut som livrente eller som en rund sum.¹⁴¹

---

¹³⁵ SGAct. section 28 og Australian Taxation Office (2009)

¹³⁶ SGAct. subsection 19(1) og 19(2)

¹³⁷ Rix (2005)

¹³⁸ OTP-loven § 4(1)

¹³⁹ Vedtak om avgifter til folketrygden, 2009 § 2

¹⁴⁰ Australian Taxation Office (2009)

¹⁴¹ Rix (2005)

Selv under de mest gunstige forutsetninger vil ikke pensjonsgarantien være tilstrekkelig å leve av som gammel. Den er imidlertid ment som et supplement til alderspensjonen.¹⁴² Pensjonsgarantien vil kunne utgjøre et tillegg til alderspensjonen, da pensjonsgaranti som utbetales ikke inkluderes i inntektsprøvingen av alderspensjon.¹⁴³

Konto med pensjonsgaranti regnes imidlertid som formue og er således inkludert i formuesprøvingen av alderspensjon. Den kan dermed medvirke til at en ikke får alderspensjon eller bare får deler av denne.¹⁴⁴ Dette kan oppmuntre arbeidstakere til å trekke seg tilbake fra yrkeslivet tidlig, ta ut pensjonsgarantien som en rund sum, bruke av dette og dernest kvalifisere for alderspensjon ved pensjonsalder. Dette er videre ikke med på å minke etterspørselen etter alderspensjon og redusere utgiftene for staten. Det er en undervurdert konflikt mellom pensjonsgarantien, som oppmuntrer til arbeid og sparing til alderdommen, og den inntekts- og formuesprøvde alderspensjonen, som motarbeider dette.¹⁴⁵

Til sammenligning får en folketrygdens ytelse uavkortet, når en har rett til alderspensjon både fra folketrygden og fra en tjenestepensjonsordning i Norge. Det gjøres fradrag for folketrygdens ytelse i offentlig tjenestepensjon. Obligatorisk tjenestepensjon blir gitt som et tillegg til folketrygdens ytelse.¹⁴⁶

---

¹⁴² Rix (2005)

¹⁴³ Centrelink (2009)

¹⁴⁴ Centrelink (2009)

¹⁴⁵ Rix (2005)

¹⁴⁶ Kjønstad (2009) s. 202

6 Trygdeavtalen mellom Norge og Australia

6.1 Innledning

Med hjemmel i ftl. § 1-3 første ledd kan Norge inngå gjensidige avtaler med andre land om rettigheter og plikter etter folketrygdloven. Disse avtalene kan utvide eller begrense de norske rettighetene. Av størst praktisk betydning er EØS-avtalen og EUs forordning 1408/71 og ny forordning 883/04.¹⁴⁷ Norge har også inngått bilaterale trygdeavtaler med en rekke land, herunder Australia. Disse avtalene vil få enda større praktisk betydning i tiden framover, da økende globalisering gjør at folk reiser mer til land også utenfor Europa.

Avtale mellom regjeringen i Norge og regjeringen i Australia om trygd (heretter trygdeavtalen) trådte i kraft 1. januar 1997. Trygdeavtalen mellom Norge og Australia er ikke inkorporert i norsk rett, i likhet med andre bilaterale trygdeavtaler Norge har inngått. Det er i tillegg inngått en administrasjonsavtale som regulerer den praktiske gjennomføringen av trygdeavtalens bestemmelser. Den går jeg ikke nærmere inn på.

Trygdeavtalen mellom Norge og Australia koordinerer ytelser fra begge trygdesystemene. Hvert land beholder sin egen lovgivning med egne beregningsregler, satser og aldersgrenser.¹⁴⁸ Det er i hovedsak pensjonsytelser som omfattes. Trygdeavtalen regulerer forholdet til gammel norsk alderspensjon. Det er derfor denne det refereres og henvises til. Avtalen må revideres etter innføringen av ny norsk alderspensjon.

Trygdeavtalen mellom Norge og Australia gjelder for personer som er eller har vært bosatt i Australia, eller som er eller har vært underlagt norsk lovgivning, jf. trygdeavtalen artikkel 3. Underlagt norsk lovgivning betyr medlem i folketrygden.¹⁴⁹ Det stilles ikke krav til norsk eller australsk statsborgerskap.

---

¹⁴⁷ Kjønstad (2007) s. 48 og Kjønstad (2009)

¹⁴⁸ Winding-Sørensen (1999) s. 110

¹⁴⁹ Arbeids- og velferdsdirektoratet (2006)

Avtalen bygger på fire grunnleggende koordineringsprinsipper, lik EØS-avtalen. Norges trygdeavtale med USA og trygdeavtalen med Canada bygger på de samme fire grunnleggende prinsippene. Det er disse grunnleggende koordineringsprinsippene og trygdeavtalens regler om alderspensjon, som jeg gjennomgår i det følgende.

6.2 Likebehandlingsprinsippet

Prinsippet om likebehandling uttrykkes i trygdeavtalen artikkel 4. Dette innebærer trygdemessig likebehandling av norske og australske borgere.¹⁵⁰ I forhold til norsk lovgivning skal norske og australske statsborgere behandles likt hva angår rettigheter og plikter som enten følger direkte av norsk lovgivning eller av trygdeavtalen, jf. trygdeavtalen artikkel 4 nr. 1. For Norge har ikke dette særlig praktisk betydning, ettersom folketrygdloven ikke stiller krav om statsborgerskap for rett til alderspensjon.¹⁵¹

I forhold til australsk lovgivning skal alle personer som avtalen får anvendelse overfor, behandles likt hva angår rettigheter og plikter i forhold til ytelser som enten følger direkte av australsk lovgivning eller av trygdeavtalen, jf. trygdeavtalen artikkel 4 nr. 2. Det innebærer at alle personer som er eller har vært medlem i den norske folketrygden skal behandles likt som alle personer som er eller har vært bosatt i Australia. Medlemskap i den norske folketrygden omfatter noen flere enn dem som er bosatt i Norge og således flere tilfeller enn for Australias del.

Det er i tillegg en bestemmelse om likebehandling i trygdeavtalen artikkel 15 nr. 1. Her heter det at personer som er bosatt eller oppholder seg i Norge skal likebehandles med personer som er bosatt eller oppholder seg i Australia i et visst tilfelle. Det er når en person ville hatt rett til en trygdeytelse etter australsk lovgivning eller etter trygdeavtalen, bortsett fra at vedkommende ikke er bosatt i Australia og oppholder seg i Australia på den dato da krav om ytelsen ble fremsatt, men er bosatt i Australia eller på norsk territorium, og

---

¹⁵⁰ Arbeids- og velferdsdirektoratet (2006)

¹⁵¹ Winding-Sørensen (1999) s. 97

oppholder seg i Australia eller på norsk territorium. Da skal vedkommende anses for å være bosatt i Australia og oppholde seg i Australia på datoen for fremsettelsen av kravet, forutsatt at vedkommende på et tidligere tidspunkt har vært bosatt i Australia.

Dette får betydning da en etter australsk lovgivning må være bosatt og oppholde seg i Australia på tidspunktet da krav om alderspensjon settes fram. Det er ikke en tilsvarende bestemmelse i trygdeavtalen for Norges vedkommende. Det må ses i sammenheng med at det ikke er en bestemmelse i den norske folketrygdloven om at en må være bosatt eller oppholde seg i Norge når krav om alderspensjon settes fram.

Prinsippet om likebehandling er et ikke-diskrimineringsprinsipp og kan sikre utbetaling av pensjoner i mange tilfeller som ville blitt avslått dersom en bare hadde anvendt nasjonal lov.¹⁵²

6.3 Sammenleggingsprinsippet

Prinsippet om sammenlegging innebærer at når et lands trygdelovgivning krever en viss forutgående kvalifiseringsperiode for at en skal ha rett til en ytelse, skal tilsvarende kvalifiseringsperioder i det annet avtaleland brukes til sammenlegging, slik at kvalifiseringsperioden kan oppfylles. Det er da en forutsetning at den samlede opptjeningstiden er lang nok til å oppfylle kvalifiseringskravene.¹⁵³ Trygdeavtalen mellom Norge og Australia innebærer at for å åpne for alderspensjon skal det om nødvendig tas hensyn til trygdetid tilbakelagt i det andre avtalelandet.¹⁵⁴

I trygdeavtalen artikkel 18 åpnes det for å medregne australsk trygdetid for rett til pensjonsytelser etter norsk lovgivning. Med australsk trygdetid menes antall måneder

---

¹⁵² Winding-Sørensen (1999) s. 109

¹⁵³ Winding-Sørensen (1999) s. 97

¹⁵⁴ Arbeids- og velferdsdirektoratet (2006)

mellom 16 år og pensjonsalder en person har vært bosatt i Australia.¹⁵⁵ Kravet om tre års trygdetid for rett til norsk grunnpensjon, se punkt 2.2, kan således oppfylles ved hjelp av australsk trygdetid. Det kreves imidlertid at vedkommende minst har vært yrkesaktiv i Norge i ett år eller har bodd i Norge i tre år innenfor de aldersgrenser som gjelder for pensjonsopptjening. Ett år arbeid i Norge kan oppfylles ved sammenlegging av flere korte arbeidsperioder.¹⁵⁶

Ved tilleggspensjon, skal perioder med australsk trygdetid som medregnes, være perioder vedkommende var i inntektsgivende arbeid i Australia. Det har sammenheng med at det kreves poengår for rett til tilleggspensjon etter norsk lovgivning, se punkt 2.3. Slik australsk trygdetid kan således være med på å fylle kravet til tre poengår for rett til norsk tilleggspensjon. Det kreves imidlertid at vedkommende er godskrevet pensjonspoeng i Norge for minst ett år, jf. trygdeavtalen artikkel 18 nr. 2.

I trygdeavtalen artikkel 16 åpnes det for å anse norsk trygdetid for å være en periode da vedkommende var bosatt i Australia, for det formål å oppfylle kravet om ti års botid for alderspensjon i australsk lovgivning, se punkt 5.3. Norsk trygdetid er en periode det ble betalt trygdeavgift eller vedkommende var bosatt i Norge, jf. trygdeavtalen artikkel 1 (f). For at sammenlegging kan finne sted kreves det imidlertid at personen har en minsteperiode med australsk trygdetid på tolv måneder, hvilket minst seks måneder må være sammenhengende, jf. trygdeavtalen artikkel 16 nr. 4 (a).

Sammenleggingsprinsippet sikrer utbetaling av pensjoner som ellers ville blitt avslått dersom en bare hadde anvendt nasjonal lovgivning. Det sikrer at opptjente pensjonsrettigheter ikke går tapt på grunn av kort forutgående kvalifiseringstid. Flere personer blir innvilget pensjon på grunn av trygdeavtalens prinsipp om sammenlegging.¹⁵⁷

---

¹⁵⁵ SSAct. section 796-B1 og 796-B2

¹⁵⁶ Winding-Sørensen (1999) s. 98

¹⁵⁷ Winding-Sørensen (1999) s. 109-110

6.4 Pro rata temporis-prinsippet

Pro rata temporis-prinsippet er et prinsipp om forholdsmessighet.¹⁵⁸ En pro rata beregnet pensjon er således en forholdsmessig beregnet pensjon. Det innebærer at et land skal yte pensjon beregnet ut fra varigheten av den faktiske opptjeningstiden i vedkommende land. Ved opptjening i både Australia og Norge utbetales således delpensjoner fra hvert land.¹⁵⁹

Trygdeavtalen artikkel 19 regulerer beregning av norske ytelser. Her heter det at dersom retten til trygdeytelse er oppfylt etter folketrygdloven, beregnes ytelsen etter denne. En person som for eksempel har tre års trygdetid i Norge, vil således få hele sin grunnpensjon beregnet etter folketrygdloven, uavhengig av hvor mange års trygdetid vedkommende har i Australia. Det er fordi det ikke kreves mer enn tre års trygdetid for rett til grunnpensjon.

Dersom rett til trygdeytelse kun foreligger etter sammenlegging av trygdetid i Norge og Australia i henhold til trygdeavtalen, beregnes pensjonen pro rata etter avtalen.¹⁶⁰ Pro rata beregningen foretas på samme måte som pro rata beregning etter EØS-reglene.¹⁶¹

Folketrygdens beregningsregler for alderspensjon er slik at folketrygdens regler gir det samme resultat som en pro rata beregning etter EØS-reglene.¹⁶² Derfor får en pro rata beregning bare betydning for alderspensjonister når retten til trygdeytelse ikke er oppfylt etter folketrygdloven, kun etter sammenlegging av trygdetid etter trygdeavtalen. Etter en anvendelse av sammenleggingsprinsippet og pro rata beregning kan det da ytes ned til 1/40 alderspensjon.

Ytelsen beregnes ved først å fastsette den ytelse som ville blitt utbetalt dersom vedkommendes perioder med australsk trygdetid hadde vært norsk trygdetid, jf. trygdeavtalen artikkel 19 nr. 2 (a). Etter trygdeavtalen artikkel 19 nr. 2 (b) skal deretter

---

¹⁵⁸ Winding-Sørensen (1999) s. 97

¹⁵⁹ Arbeids- og velferdsdirektoratet (2006)

¹⁶⁰ Arbeids- og velferdsdirektoratet (2006)

¹⁶¹ Arbeids- og velferdsdirektoratet (2006)

¹⁶² Winding-Sørensen (1999) s. 102

ytelsen en kommer frem til, multipliseres med vedkommendes faktiske trygdetid i Norge og så divideres med summen av vedkommendes trygdetid i Norge og i Australia. Dersom vedkommendes totale trygdetid overstiger 40 år, skal summen av perioder med trygdetid, erstattes med tallet 40 ved beregningen, jf. trygdeavtalen artikkel 19 nr. 3. Det er fordi 40 år er full trygdetid.

En person som har to års trygdetid i Norge og åtte års trygdetid i Australia vil få $2/40$ alderspensjon fra folketrygden. $10/40$ alderspensjon $\times 2$ år / 10 år = $2/40$ alderspensjon.

En person som har to års trygdetid i Norge og 40 års trygdetid i Australia vil også få $2/40$ alderspensjon fra folketrygden. $40/40$ alderspensjon $\times 2$ år / 40 år = $2/40$ alderspensjon.

Ved tilleggspensjon, skal perioder med australsk trygdetid, være perioder vedkommende var i inntektsgivende arbeid i Australia. Det er fordi det kreves poengår for rett til tilleggspensjon. Etter trygdeavtalen artikkel 1 (f) regnes som norsk trygdetid en periode vedkommende var bosatt i Norge eller en periode det ble betalt trygdeavgift. Pro rata beregningen gjelder dermed tilsvarende for andel tilleggspensjon som skal komme til utbetaling.

Tilleggspensjon beregnes i henhold til folketrygdloven på grunnlag av de årlige pensjonspoeng for de år da vedkommende ble godskrevet pensjonspoeng etter norsk lovgivning. Det går fram av trygdeavtalen artikkel 19 nr. 4. Dette må ses i sammenheng med at Australia ikke har en inntektsrelatert pensjon som svarer til den norske tilleggspensjonen.

Trygdeavtalen artikkel 17 regulerer beregning av australske ytelser og deler inn i ytelse til person som oppholder seg utenfor Australia og person som befinner seg i Australia.

I følge artikkel 17 nr. 3 skal størrelsen på en australsk alderspensjon til en person som oppholder seg utenfor Australia, i utgangspunktet fastsettes i henhold til australsk

lovgivning. Australia skal imidlertid i forbindelse med inntektsprøving til en person som oppholder seg utenfor Australia, se bort i fra behovsprøvde norske ytelser, norske ytelser som tar sikte på å dekke særskilte utgifter og eventuell sosialstønad som personen eller personens partner har rett til, jf. trygdeavtalen artikkel 17 nr. 1.

For perioder da størrelsen på vedkommendes australske ytelse er proporsjonalisert i henhold til australsk lovgivning, se punkt 5.9, skal det ved inntektsprøving til person som oppholder seg utenfor Australia, kun tas i betraktning en del av den relevante norske ytelse som mottas av vedkommende eller vedkommendes partner. Denne del skal beregnes ved å multiplisere antallet hele måneder i vedkommendes australske trygdetid, maksimalt 300, med det relevante norske ytelsesbeløp, og dividere produktet med 300. Dette går fram av trygdeavtalen artikkel 17 nr. 3, jf. artikkel 17 nr. 5.

Størrelsen på en australsk alderspensjon som kommer til utbetaling i medhold av trygdeavtalen til en person som befinner seg i Australia, går fram av trygdeavtalen artikkel 17 nr. 6. Et beløp tilsvarende den norske alderspensjonen som vedkommende mottar, trekkes fra maksimalbeløpet på den australske alderspensjonen. Australsk alderspensjon blir så inntekts- og formuesprøvd på vanlig måte. Det ses bort fra den norske alderspensjon som mottas av vedkommende og vedkommendes partner når vedkommendes inntekt beregnes i henhold til australsk lovgivning.

I forhold til australsk lovgivning og alderspensjon som kommer til utbetaling i medhold av trygdeavtalen til en person som befinner seg i Australia, skal hver ektefelle anses for å motta halvparten av den norske ytelse hvis en eller begge av dem mottar norske ytelser, jf. trygdeavtalen artikkel 17 nr. 9. Dette må ses i sammenheng med at inntektsgrensen for par er sammenlagt i det australske alderspensjonssystemet, se punkt 5.7.2.

Dersom australsk alderspensjon som kommer til utbetaling i medhold av trygdeavtalen til en person som befinner seg i Australia er mindre enn det som ville ha kommet til utbetaling

utenfor Australia, skal alderspensjonen økes til denne størrelse, jf. trygdeavtalen artikkel 17 nr. 8.

6.5 Eksportabilitetsprinsippet

Eksportabilitetsprinsippet betyr at pensjonsytelsene skal utbetales i det landet der pensjonisten bor, selv om ytelsene er tjent opp i det andre landet.¹⁶³ I følge trygdeavtalen artikkel 5 nr. 1 kan lovgivning som stiller vilkår om bosetting eller opphold i Norge eller Australia for utbetaling av pensjon, ikke anvendes på personer som oppholder seg eller er bosatt i det andre landet. Trygdeavtalen åpner for eksport av norsk alderspensjon til Australia og at australsk alderspensjon kan utbetales i Norge.

Hva angår norsk lovgivning kreves minst ett års arbeid eller tre års bosetting i Norge for utbetaling av grunnpensjon i Australia, jf. trygdeavtalen artikkel 5 nr. 5. Dette er tilsvarende det som kreves for at sammenlegging av trygdetid kan finne sted, se punkt 6.3. Trygdeavtalen lempet på kravet om 20 års samlet botid i Norge for eksport av grunnpensjon. Tilleggspensjon kan eksporteres uavhengig av dette. Se mer om eksport av den gamle norske alderspensjonen i punkt 2.8.

Et tilsvarende krav er ikke å finne vedrørende utbetaling av australsk alderspensjon i Norge. Det må ses i sammenheng med at adgangen til å eksportere australsk alderspensjon i utgangspunktet er ubegrenset, se punkt 5.9.

Hva angår australsk lovgivning, skal bostøtte, legemiddelstøtte og andre tilleggsbeløp som kommer til utbetaling sammen med alderspensjon, kun utbetales utenfor Australia i den utstrekning dette fremgår av australsk lovgivning, jf. trygdeavtalen artikkel 5 nr. 2. Slike tilleggsbeløp er nå inkludert i et pensjonssupplement som blir redusert til et minstenivå ved eksport av alderspensjon, se punkt 5.6 og 5.9.

---

¹⁶³ Kjønstad (2007) s. 49

Unntak fra dette er tilleggsbeløp for eventuelle forsørgede barn, jf. trygdeavtalen artikkel 2 nr. 2. Slikt beløp skal inkluderes når pensjon kommer til utbetaling utenfor Australia. Dette er for å oppnå gjensidighet i forhold til norsk barnetillegg. Australsk alderspensjon har imidlertid fra 20. september 2009 fjernet en forhøyet inntektsterskel for pensjonister som forsørger barn.

Reglene om fri eksport av pensjon sikrer og oppmuntrer til fri bevegelse av personer mellom Norge og Australia.

7 Avsluttende bemerkninger

Ny norsk alderspensjon fremstår for meg som mer komplisert enn det gamle alderspensjonssystemet. Spesielt er innfasingen, som vil vare i et halvt århundre framover, med på å gjøre systemet meget innfløkt. Det er et rettssikkerhetsproblem at systemet er så vanskelig at den enkelte har begrensede muligheter til å selv kontrollere sin pensjon. Utgiftene ved en økende levealder i befolkningen kunne blitt løst ved å høyne pensjonsalderen, fremfor dette kompliserte systemet.

Men det er også mye positivt med det nye norske alderspensjonssystemet. Ny alderspensjon fører med seg en betydelig valgfrihet for den enkelte og kan ses på som en velferdsreform. Det er større sammenheng mellom inntekt gjennom yrkeskarrieren og utbetalt pensjon, noe som er rettferdig. Samtidig blir de som er ufrivillig arbeidsløse eller avstår fra yrkesaktivitet på grunn av omsorgsarbeid ivaretatt på en god måte. Det viktigste er at systemet vil føre til innsparelses for folketrygden på sikt. Flere arbeidsstimulerende tiltak i ny alderspensjon vil medvirke til dette, hvis de virker i den grad de er tiltenkt. Det gjenstår å se.

Det australske alderspensjonssystemet er ikke inntektsrelatert og skiller seg vesentlig fra det norske. Jeg syns det er mindre komplisert enn både ny og gammel norsk alderspensjon. Det er behovsprøvd og har større likhetstrekk med alderstrygden som gjaldt i Norge fra 1937 til 1959 enn med folketrygdens alderspensjon i dag. Ved å sammenligne minstepensjonen i Norge og den australske alderspensjonen finner en imidlertid at forskjellen ikke er så altfor stor, spesielt når lavere levekostnader i Australia tas i betraktning. Australias pensjonsgaranti, tilsvarende tjenstepensjon, kompenserer i noen grad for et manglende inntektsrelatert pensjonssystem. Imidlertid kan det være problematisk å kombinere pensjonsgarantien med alderspensjonen.

De fire grunnleggende koordineringsprinsippene som vi finner i EØS-avtalen gjelder også for den bilaterale trygdeavtalen mellom Norge og Australia. Trygdeavtalen gir mange nordmenn og australiere som har flyttet mellom de to landene. Økende globalisering gjør at avtalen vil få mer betydning framover. Trygdeavtalen mellom Norge og Australia må revideres etter innføringen av ny norsk alderspensjon.

8 Lov- og forarbeidsregister

Norske lover

- 2009. Lov om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) (Endringslov til folketrygden (ny alderspensjon) – ftl. ny) av 5. juni 2009 nr. 32.
- 2005. Lov om obligatorisk tjenestepensjon (OTP-loven) av 21. desember 2005 nr. 124.
- 1999. Lov om skatt av formue og inntekt (skatteloven) av 26. mars 1999 nr. 14.
- 1997. Lov om folketrygd (folketrygdloven – ftl.) av 28. februar 1997 nr. 19.
- 1814. Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17de Mai 1814 (Grunnloven – Grl.) av 17. mai 1814.

Utenlandske lover

- Social Security Act 1991 (SSAct.) [Australia].
- Superannuation Guarantee (Administration) Act 1992 (SGAct.) [Australia].

Traktater

- Trygdeavtalen mellom Norge og Australia. Avtale mellom regjeringen i kongeriket Norge og regjeringen i Australia om trygd. Canberra 2. desember 2005.
- Trygdeavtalen mellom Norge og Canada. Avtale om sosial trygd mellom Kongeriket Norge og Canada. Oslo 12. november 1985.
- Trygdeavtalen mellom Norge og USA. Avtale mellom Kongeriket Norge og Amerikas Forente Stater om trygd av 30. november 2001. Oslo 30. november 2001.

Lovforarbeider

- Innst. O. nr. 67 (2008-2009). Om lov om endringer i folketrygden (ny alderspensjon).

- Ot.prp. nr. 37 (2008-2009). Om lov om endringer i folketrygden (ny alderspensjon).
- St. prp. nr. 1 (2008-2009). For budsjettåret 2009.

Forskrifter

- 2008. Vedtak om fastsetting av avgifter mv. til folketrygden for 2009 (Vedtak om avgifter til folketrygden, 2009) av 27. november 2008 nr. 1291.

9 Litteraturliste

Bøker

- Bogstad, Biørn *Alderspensjon*. I: Folketrygdloven med kommentarer. 2. utg. Oslo, 2007.
- Kjønstad, Asbjørn *Formål og definisjoner m .m* I: Folketrygdloven med kommentarer. 2. utg. Oslo, 2007.
- Kjønstad, Asbjørn *Innføring i trygderett*, 4. utg. Oslo, 2009.
- Winding-Sørensen *EØS-avtalens bestemmelser om pensjoner*. I: Trygdeytelser i Europa. Oslo, 1999.

Nettdokumenter

- AARP International *Comparative Data Search* 2009.
http://www.aarpinternational.org/map_search/ [Sitert 20. juli 2009].
- AARP International *Norway* 2009.
http://www.aarpinternational.org/map_country/map_country_show.htm?doc_id=545796 [Sitert 28. august 2009]
- Arbeids- og velferdsdirektoratet *Vedlegg 1 til Hovednr. 42 – Australia. Ny trygdeavtale mellom Norge og Australia* 2006.
<http://www.nav.no/rettskildene/Vedlegg/104444.cms> [Sitert 10. juni 2009].

- Arbeids- og velferdsetaten *Grunnbeløpet (G)* 2009.
<http://www.nav.no/Om+NAV/Satser+og+datoer/Grunnbel%C3%B8pet+%28G%29>
[Sisert 5. august 2009].
- Arbeids- og velferdsetaten *Sært tillegg* 2009.
<http://www.nav.no/1073750161.cms?kapittel=7> [Sisert 6. august 2009].
- Australian Government. *Guide to Social Security Law: 7.2.2.10 Calculating Proportional Portability for Non-Agreement Pensions* 2009.
http://www.facsia.gov.au/guides_acts/ssg/ssguide-7/ssguide-7.2/ssguide-7.2.2/ssguide-7.2.2.10.html [Sisert 3. august 2009].
- Australian Taxation Office. *Changes to super for individuals*. 2009.
<http://www.ato.gov.au/individuals/content.asp?doc=/content/00200258.htm&pc=001/002/064/001/001&mnu=42869&mfp=001/002&st=&cy=1> [Sisert 3. november 2009].
- Australian Taxation Office. *Introduction to super*. 2009.
<http://ato.gov.au/individuals/content.asp?doc=/content/00098979.htm&pc=001/002/064/001/001&mnu=&mfp=&st=&cy=1> [Sisert 3. november 2009].
- Centrelink *Additional payments and benefits* 2009.
http://www.centrelink.gov.au/internet/internet.nsf/payments/age_addpay.htm [Sisert 23. juli 2009].
- Centrelink *Assets test* 2009.
<http://www.centrelink.gov.au/internet/internet.nsf/payments/chartab.htm#a> [Sisert 24. september 2009].
- Centrelink *Centrelink recognises same-sex relationships from 1 July 2009* 2009.
http://www.centrelink.gov.au/internet/internet.nsf/individuals/same_sex.htm [Sisert 1. oktober 2009].
- Centrelink *Hardship Information Factsheet* 2009.
<http://www.centrelink.gov.au/internet/internet.nsf/publications/fis013.htm> [Sisert 23. oktober 2009].

- Centrelink *Income and assets tests for Age Pension* 2009.
http://www.centrelink.gov.au/internet/internet.nsf/payments/age_iat.htm [Sitert 20. juli 2009].
- Centrelink *Income test for pensions* 2009.
<http://www.centrelink.gov.au/internet/internet.nsf/payments/chartc.htm> [Sitert 24. september 2009].
- Centrelink *Increase in Age Pension* Age 2009.
http://www.centrelink.gov.au/internet/internet.nsf/individuals/ssp_age_pension.htm [Sitert 24. september 2009]
- Centrelink *Increase in Pension Rate* 2009.
http://www.centrelink.gov.au/internet/internet.nsf/individuals/ssp_pension_increase.htm#changes [Sitert 24. september 2009]
- Centrelink *Residence Requirements for Age Pension* 2009.
http://www.centrelink.gov.au/internet/internet.nsf/payments/age_residence.htm [Sitert 28. juli 2009].
- Centrelink *Rollover and superannuation investments* 2009.
[http://www.centrelink.gov.au/internet/internet.nsf/filestores/fis024_0809/\\$file/fis024_0809en.pdf](http://www.centrelink.gov.au/internet/internet.nsf/filestores/fis024_0809/$file/fis024_0809en.pdf) [Sitert 28. august 2009]
- Centrelink *Payment rates* 2009.
http://www.centrelink.gov.au/internet/internet.nsf/payments/age_rates.htm [Sitert 24. september 2009].
- Centrelink *The Pension Supplement* 2009.
http://www.centrelink.gov.au/internet/internet.nsf/individuals/ssp_pension.htm [Sitert 24. september 2009]
- Financial Demographics. Fact sheet: *Age Pensions*. 2004.
<http://www.findem.com.au/factsheets/agepensionsfactsheet.pdf> [Sitert 20. juli 2009].
- Horin, Adele *We don't need no age pension* 2005.
<http://www.smh.com.au/news/national/we-dont-need-no-oldage-pension/2005/07/20/1121539033458.html> [Sitert 20. juli 2009].

- Norsk Pensjon AS *Få oversikt over pensjonen din!* 2009.
<https://www.norskpensjon.no/> [Sitert 6. oktober 2009].
- Norsk Pensjon AS og NAV *Faktaark Offentlige og private pensjonsleverandører samarbeider om bedre pensjonsoversikt for publikum* 2008.
<http://www.nav.no/84208.cms> [Sitert 6. oktober 2009]
- Rix, Sara E. *Old-Age Income Security in Australia* 2005.
http://www.aarp.org/research/intl/comparisons/fs108_ss_au.html [Sitert 20. juli 2009].
- Scott, David *Can You Afford To Grow Old?* Melbourne 2008.
<http://voice.unimelb.edu.au/news/5481/> [Sitert 20. juli 2009].
- Statistisk sentralbyrå (SSB) *Forventet levealder nok en gang rekordhøy* 2008.
<http://www.ssb.no/dode/> [Sitert 28. august 2009].

Personlige meddelelser

- Guerrato, John. E-post. 4. april 2009.
- Holen, Dag. E-post. 20. juli 2009.
- Kjønstad, Asbjørn. E-post. 20. august 2009.
- Kjønstad, Asbjørn. Post. 20. oktober 2009.
- Neal, Annette. E-post. 24. august 2009.
- Neal, Annette. E-post. 29. september 2009.
- Scharff, Christine. E-post. 7. oktober 2009.